





3

Aaron ben Jacob, ha-Kohen, of Lunel

ספר

# ארחות חיים

לר' אהרן הכהן מלונל

---

הספר הודפס בפרינצי בשנת תק"י והודפס עכשיו

בעיה"ק ירושלים תובב"א

שנת תשט"ז

---

סדר ויצא לאור ע"י יוסף רוב שטיצברג ובנו

אין להשתות זמן מרובה : והר"ף ז"ל כתב מ"מ טוב יותר מכלל אפילו שעה אחת טוב לכסותן במפה מפני החמה אבל אם אין חמה זורחת לא צריך עכ"ל. ושיעור הקמת המים בבית בין ללוש בין לערב אבל יותר משיעור זה אסור שאין איש ואשה יכולין לשמור יותר משיעור זה וז"ל כן צריכות הנשים להוהר שלא יקחו שתי מודיאות בחמה ושאלו את הר"מ ני"ע על מה אנו סומכין בזה הלכות ללוש יותר מעשרון בפסח והשיב מגו שרבינו יצחק חסיד התיר לפי שהתנורים שלנו גדולים הם ועל זה אנו סומכים. וכשלושין לצרכו הוא עומד ואינו מניח ידיו כי אם מרה אחת לברכה ולאפיה מיד וכן הכל ע"כ. ויזקא בי קפדינן שלא ללוש יותר משיעור זה כשהוא לש מודיאות הרבה ומצרפן בסל אבל אם לש רק מודיא אחת אין לו לצמצם כ"כ שמא לא יהיה בה שיעור לברך יברך ברכה לבטלה. וכן דעת הראב"ד ז"ל שצריך להוסיף העונות שהם שתי ביצים ושביעית ביצה וכתב הר"ם כה"ה ז"ל שאין מוסיפין שמא יבא לידי חימוץ ואין מותרין ופטר ליה מחלה : והרי"ג ז"ל כתב מיפחת החמץ והוא אמר רב יוסף הגי' נשי דידן גהו למיפא קמא קפיוא פי' ג' לוגין והלכה כר' אליעזר שהסל מצרפן והר"ת והר"ש אחיו ז"ל כתבו מותר לנדות אותן בני אדם שבודשין מדותיהן בפסח ומעמידין עצמן בספק ביה וכן נהגו שלא לגדוש פי' גדישה היא התוספת המעלה למעלה מן המדה כמו גדיש. ובהלכות חלה נתבאר כל זה בארוכה בעיני : כל זמן שעוסקין בבצק אינו בא לידי חימוץ ואם הגביה ידו ממנה ושהה עד שמשמיע קול מצמיץ עליה כבר החמיץ ותשרף ואם אין קולה נשמע אז שהה כדי הילוך מיל תשרף : היו שתי עיסות אחת מילה נשמע והאחרת אין קולה נשמע והגביהו היו מהן אחת שתייהן ישרפו והרי הן חמץ גמור : (קא) אסור נשות צורות בפת שלא יהו עליהן ויחמיצו ואפי' חמץ : (קב) והר"ם אהרן ז"ל כתב שאסור ליתן ביצים ימים בפת ותאפה עמהן שהרי יוצא מהן ליתח ומעכבת האפה והוא קרוב לעיסה מבושלת שאסור. אם הביצה נמשלת קרוב הדבר לאיסור לפי שמעכב אפיהו עכ"ל : (קג) וזה שאנו נוהגים לעשות כעין מסרק לא לצורות או עושים אלא כדי לשנותו משאר הפת של כל השנה כדי שיהיה נאפה יפה. והר"ף ז"ל כתב מיהו ריבב"א אמר דק"ל כרבי יוסי דאמר עושין סריקין המצויירין עין רקיקין דאז אין לחוש לחמוץ בציורון. ועל זה מסכיין העולם לצירי המצות שעושין כעין רקיקין. כתב הר"ם אהרן ז"ל דרך הוא לנקוב הפת כדי שלא ינפח וצריך יצאיה שלא ינקוב שתי חלות בכלי אחד לפי שהעיסה שהיא בו ומחמצת לפיכך בעל נפש צריך לשנותו מועגה וצ"ע ע"כ : (קד) שלש נשים עוסקות בבצק בתור אחד אחת לשה בתחלה וכשמתחלת לערוך מתחלת חברת' ללוש וכשמתחלת ראשונה לאפו' מתחלת שעה לערוך שישית ללוש וכשהשניה מתחלת לאפות השלישית יוצאת והראשונה לשה וחוזרות חלילה שכל זמן שעוסקי'

בבצק אינו בא לידי חימוץ : (קה) ומי שלש בתוך הפסח יותר ממלא התנור ואין לו מקום לאפותו יכול לבטלה מקמי דתחמיץ ותו לא איכפת ליה : (קי) מים שרוחצין את הידים ואת העריבה שלשו בה שומכין אותן במקום מדרון שלא יתקבצו במקום אחד ויחמיצו : (קי) ונהגו שלא לעשו' מורסן להרגולי' שלא ישכח וישהה כדי שיעור מיל ואפי' לחלוט אותן להן אסור שמא לא ירתח המים יפה ואם ירצה ללוש להם יעמוד עליהם ויאכילם מיד ויזהר שלא ישא שיעור מיל וכל זמן שהן מנקרין בו או שהוא מהפכו בידו אין מחמיץ וכשיפסקו ישוּף הכלי היטב וישפוך המים במדרון ואפי' דאמרינן התם מותר ללחוט חטים בפסח עכשיו נהגו העולם איסור ואין להתיר לפי שאין אנו בקיאים בה כאשר כתבנו למעלה : (קיא) ואשה שפה על בשרה מורסן יבש בבית המרחץ ואף על פי שהמים סופחין על בשרה. אין נותנין קמח לתוך החרוסת אם יש בו מים פי' חרוסת אייגרום בלעז ויש בו חומץ ועשוי לטבל בו בשר ודגים ורגילין לתת בו קבב וכל דבר המקקה טעמו וקמח מחמיץ ומקמה טעמו ואם נתן ישרף מיד אבל לתוך החרדל יאכל מיד : (קיב) מצות עשה מן התורה לאכול מצה בליל ט"ו שנא' בערב תאכלו מצות ככל מקום ובכל זמן וצריך שיהא ודאי לילה ומצותה כל הלילה : (קיג) ונשים חייבות באכילת מצה ואף על פי שהיא מצות עשה שהזמן גרמא שנאמר לא תאכל עליו חמץ ז' ימים תאכל עליו מצות כל שישנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה : (קיג) והיכא דאיכא זקן או חולה ולא מצוי למיכל כזית מצה ביבשתא תרו ליה בטיא עד דמרככא ואכיל לה עד דלא מתמחא ונפיק בה ידי חובתיה. ודחוקא במיא אבל בחמרא או שאר משקין לא דלמא דלמא מבטלי ליה טעם מצה וכן דעת הראב"ד ז"ל : (קיב) בלע מצה יצא פי' שהרי קיים בערב תאכלו מצות מיהו לכתחילה בעינן טעם מצה בלע מרור יצא וכן נמי פרש"י ז"ל אבל הרשב"ם ז"ל כתב דלא יצא דבעי טעם מרור זכר לומררו את חייהם וכן נמי פרי"ה ז"ל. בלע מצה ומרור כא' ידי מצה יצא פי' שאינה צריכה טעם ידי מרור לא יצא שהרי המרור כספלה למצה ורשב"ם ז"ל פי' שהרי לא טעם מרור כרובן בסיב וכיוצא בן ובלען אף ידי מצה לא יצא פרשב"ם ז"ל שהרי לא משש בפיו לא זה ולא זה והרי הוא כזורק אבן לחמת : (קיג) אבל מצה בלא כונה יצא פי' כגון שאנסוהו עכו"ם לאכלה : (קיד) ואסרו חכמים לאכלה ערב הפסח מו' שעות ומעלה אבל קודם ו' מותר וכ"כ הר"ם ז"ל דאינו לוקה אלא מו' שעות ולמעלה. וי"א שאסור כל היום י"ד והלילה עמו והאוכל מצה הראויה לצאת בה ערב הפסח לוקה מדרבנן כבועל ארוס' בבית חמיו אך מצה עשירה יכול לאכול כמו שכתבנו והאוכל לוקה פי' על שאינו מושל ברוחו עד עת ההיתר. ויש נותנין טעם למה המשילו אותו לבועל ארוסתו בבית חמיו לפי שכאחר שהתחיל לבער החמץ בלילה נעשית לו המצה כארוסה בבית חמיו וי"א טעם אחר לפי שכשמשפר הברכות אשר יעשו לארוס' קודם שיאכלו

יסודות אש  
אלא שיעור  
ימות החרדל  
אבל כימות  
כמו שאין  
כך כתוב בס'  
מוציאין את  
כלי זכוכית  
ארוך והאש  
יד אש וכיון  
כיום ראשון  
שלנו עכ"ל :  
שמש עליהם  
תחת תקרה  
ואם משעו  
הזוחמו המים  
ה' ללוש בן  
שכח או נאם  
על כך וקרוב  
אם לא נכל  
הראי לאסור  
יהי עת הצהר  
אין לאסור  
מפני הנשים  
מקור' ז"ל  
ובין בלילה  
בב מבטי' את  
לשואב אותן  
פי' ז"ל מיהו  
מתי נשאבו  
ימות ושהיה  
ז' השחר בכל  
שיארו העים  
יני איסור לא  
למתני שלנו  
לה עד עמוד  
ת מנשבת עד  
נשאבו ואפילו  
יומים ובמב  
רק שלנו מל  
תב הר"ם ז"ל  
ה רבינו יהודה  
בתרי ואם לש  
ז"ל כתב או  
שעות של זמן  
א יוכל למצוה  
נראה שמועד  
ינו דלא אסור  
חמה או תחת  
הה דאין לחוש

תמג 6. רמב"ם [תמג ומזה] כמקל ג' [הלכה כן] ב. משנה פסקים מ"ט [ע"א] וכו' אלעזר נב צדוק וכו' אלעזר אום כתיבתה כדרישאל צדק י"ג [ע"א] רמב"ם שם; תוספות רש"י פסח נ"א; נ"ו ד"ה אלעזר כדעת ר"ף שם טו, 6 ובדעת רמב"ם שם פ"ג סוף סימן י"ז;

**עשרת זקנים**  
 ג' גם מה שכתב בעל מגן דוד סי' ת"י סוף הפסוק וייל וכו' זה לא היה ידוע דברות באן אב קטו בו כו', ע"ל. נראה לי דלא קשה מידי, דהא מדלא קאמר אב קנה וקאמר אב קנו, משמע ארבעת קאי [אמין] שהופקדו אצלם, וא"כ לא היה חמץ של עוברי עבודה, וקול (מהירד"ש):

**הכמת שפחה**  
 (פסח 6) אם קנו שום דבר בחמץ אחר שיש שיעור מותר בסג' שהחמץ אינו תופס דמיו, י"ג, טו ו' לי א"י היתרו דברים נזרות הסס יצחק והנו טועם. הנה יצחקן נכנסה סדוקה וק"י ע"י דקאמר שם מהו טעמה ד' שטעמן דלא מלינו שיהא דבר שהא אסור ופירושו מזה, ופרך והי טעמה וכו', ומשם שם להחמץ לחמץ נספס, ומזה לי דלמה לא פירך משנה פסח כ"י נספס, ומזה לי דלמה לא פירך מקדמת, א"כ מוכח דדמי לחמץ הנאה מותר והס אסורים, וכן רמב"ם פסח קט"ז דחולין (ק"י) (ב"י) (ע"י) ג"כ מפי שם מן מחמץ שכתב שם [ד"ה מפי שם מחמץ] דל"ן ו' דבר תופס דמיו אלא קודם שיעור וכו' [משמע] אלא חמץ דמיו מותרין והוא אסור, והנה מתחלה דמיו מותר

**הנהרות והעירות**  
 [א] מתחלת הפסח עד כלן הוסיפו נתינתה יעמין תמ"ה, ונתקנתו כמזן מו"ל, ותכן מ"א [ס"ק] גם כשם בית דוקא שם פסקה קנאה כלי ידעמו או מותר בעל היתו הנהט ממנו, אלא אותו האיש ע"כ ע"ל, וכן הניטס גדסו"ה;  
 [ב] פשינו שם בלוח י"ב כמזן גמלים אסורי הנאה מותר, וכ"ה בתוספות שם ה' ה"ה (וואמה) [ומזמן] כלן א"ן גדסו"ה הניטס של פסקי התוספות כמזן גדסו"ה;  
 תב"ט י"ז ידעמו דמיו ויחם

החמץ ליהנות ממנו, אלא אותו האיש שקנה אסור ליהנות ממנו, ע"כ. ורבינו ירום (נתיב ה) חלק חמשי [מה, ד] כתב מחלוקת הפוסקים בזה. ודעת השו"ע להחיה, דהא לא כתב שקנאה שפחה, וכן כתב סימן ת"ן סעיף ד' ובטור שם, ועיין בנ"מ שדדקק שם [ד"ה ומ"ש ומיהו], ועיין בחולין דף ד' ע"ב, וכתב בורה דעה סימן קל"ב [סעיף 6] דאפילו ציין נסך דתופס דמיו, אם לקח העכו"ם היין אללו ואח"כ נתן לו המעות שרי, מלאכה שקנה העכו"ם היין נמשכה לא הוי דמיו יין נסך, מיהו לבעל היין אסורים לעולם, לפי שנהנה מדמיו יין נסך וכו'. עיין שם סוף סימן קמ"ה, ונראה לי דנחמץ שרי חף לדידה לכולי עלמא חף להכ"ח:

**תמג 4 ומשיירין וכו'.** ומכל מקום גם נשחיתת יפסיק סעודתו לניס, דהא יש אומרים דיו"א בזה (שלמי גבורים על המרדכי) פרק (ק') [טו] דשבת כמו ש"ל א"ח ב' וצ"ח ד"ה ומה

**ערך פ"ח פ"ה פ"ה ה"ה**  
 תמג 4 פסח א' צבורך השבת וכו'. דמפסח [מ"ל]:

**חק יעקב**

האונס ע"י הפשיעה, דאלו מוכר לעכו"ם שמחזין לבית היה נשמר על ידו יוחר, ומכל שכן אם היה יכול למכור לעכו"ם ממש והכספים היה יכול לשמור כשמירתן, אך במה שכתב לדחות דעת המ"א דלא מקרי פשיעה מפירוש רש"י דבבא קמא ומרמב"ם וחור"מ סימן רצ"ב, בזה שפתו ברור מלולו, וכונתו ג"כ לזה בספרי (חק יעקב) בסיומן תמ"ג ס"ק ד' כהלכתא ולא כטעמו. ועדין צריך אני למודעי, לפי מה שמשמע מדבריו שהשיג על המ"א דאין לחייבו מטעם פשיעה כשומר חנם, אבל אי היה שומר שכר יש לחייבו. וכן משמע בתשובת רש"י הירושלמי בבבא קמא לפלוגי לגבי גזל, ואמאי לא פירש ג"כ בשומר שכר, ובאמת על עיקר ראייה זו מפירוש רש"י יש לפקפק ולומר דלכך פירש רש"י בחמץ בפסח בגזל, לפי דבגזל מירד המתניתין, וממתניתין מוכח דלא פליגי, וכמו שפירש רש"י בהדיא בבבא קמא דף מ"ה [ע"א] ב"ה"ה לפלוגי וכו'. לכן דקדקתי בלשוני בספרי, וכן משמע קצת מפירוש רש"י כי ראייה גמורה אינה. תו מה שמבואר מתוך דבריו, כיון דאינו מחויב למכור רק משום השבת אבידה, אינו חייב באבידה לטפל במכירה כולי האי. אין זה ברור כלל לענ"ד, י"ד לדעת הרמב"ם מהלכות אבידה י"ג, י"ד דשומר אבידה הוה שומר שכר, אי רואה שהאבידה הולך לאיבוד צריך לעשות תקנה שלא יתאבד, כיון שכבר זכה באבידה, וכל שלא עשה כן אע"ג דפשיעה לא הוי מכל מקום אונס ודאי לא הוי וחייב לשלם לדעת הרמב"ם (וכן משמעות לשונו קצת בהלכות פקדון ז, ג, יע"ש) כדן שומר שכר, ולהחולקים הוי שומר חנם, והוי ספיקא דינא בב"י (חיי"ט) סימן ע"ב (רי"ש קמ"ג, ב). וא"כ הוא הדין הכא בנדון דידן, אף על גב דהוי שומר חנם מכל מקום בהגיע סמוך לשה נתחייב מטעם השבת אבידה הוי כשומר שכר באותה שעה, כיון שהפקדון בידו והוא באותה שעה כשומר אבידה, והוי כשומר שכר לדעת הרמב"ם משום פרוטה דרב יוסף [בבא קמא נ, ב]. אף שהוא לא עסק בהשבה ולא מוכר החמץ ואם כן לא פטר עצמו מפרוטה דרב יוסף, מכל מקום כיון דאפשר למפטר עצמו מפרוטה דרב יוסף, וכמו שכתבתי בספרי תורת השלמים [פ"ה ס"ג מזה הטעם] שאלה ש"ו, יע"ש, אם כן לדעת הרמב"ם לכאורה יש לחייבו מדין שומר שכר באותו שעה על שלא מוכר, ואל תשיבונו מהא דכתוב הרמב"ם [שם ז, ה] ובשו"ע חור"מ סוף סימן רצ"ב [סעיף יט] דאם מוכר הפקדון על פי בית דין יש לו רשות להשתמש במעות, לפיכך הרי הוא עליהן שומר שכר. משמע דאי לא הוי ליה רשות להשתמש במעות לא

שעות, והמירס ר"ח לפי שמחץ אינו חופס דמיו, כדאמרינן חמץ של עוברי עזירה לאחר הפסח מותר מיד לפי שהן מחליפין. וקשה שהרי דין זה של חמץ של עוברי עזירה הוא בחולין דף ד' [ע"א], ופירש רש"י שם [ע"ב ד"ה מפני] דלעלמן של עוברי עזירה אסור, מטעם דא"כ מלינו דמיס לחמץ

שעות [א] י"ז מותר מפני [א] שהמין אינו תופס דמיו: נפסח כו'. גם התוספות הוסיפו שם [ד"ה מותר] דאסור מדרבנן. וא"כ צריך לומר דההיתר של ר"ח הוא כיון שהעכו"ם קנאה כלי שלוחות ישראל, אלא צדיעת ישראל ודאי אסור, ואפילו בלא ידיעת ישראל אלא שישאל אחר עבד אסורא וקנה ירקוח אלו יש לאסור

לעטם דרש"י שאם כן מלינו דמיס לחמץ נפסח. י"ז ולפי זה לא הוי ליה לכתוב כאן אם קנו דמשמע אפילו ישראל, ומה דמשמע אפילו לעלמו של הקונה מותר, וכבר נתבאר לדרידה ע"כ אסור: **תמג 4** ומשיירין מוזן שתי סעודות. [ד"ה אלעזר] הנילו דברי הר"ן [פסחים ה, א; טו, 6] ומה דקשה עליו

**ערך פ"ח פ"ה פ"ה ה"ה**  
 תמג 4 פסח א' צבורך השבת וכו'. דמפסח [מ"ל]:

**חק יעקב**

אבל היה עמו באותו ארץ לא יגע בו, אע"פ שיאבד, עכ"ל. מטעם דאיהו אפסיד אנפשיה וכאבידה מדעת דמי. וא"כ הוא הדין הכא. ואף דלשון הרא"ש [שם פ"ב סימן כ] והטור [חיי"ט שם] דוקא שהוא עמו באותו עיר, כבר כתב הסמ"ע שם [ס"ק מ] דעיר לא דוקא, יע"ש. ועוד, דאי תימא דדוקא עיר, היינו דוקא בהני שהולכין לאיבוד או לירקב או להחמין, דכיון שהמפקיד לא היה בעיר ולא היה לו לידע שפירותיו הולכין לאיבוד לכן על הנפקד לחייב בהשבת אבידתו. מה שאין כן בחמץ בפסח, כיון שהמפקיד ידע שחמצו הוא כיד הנפקד ויגיע זמן איסורו היה לו למכרו במקומו, אף שהיה רחוק מן החמץ אפשר לו לעשות תקנה בענין המכירה, כמבואר בתשובת מהר"ש לוי [אורח] סימן י"ב. ועיין לקמן סימן תמ"ח [ס"ק כ]. ואע"ג דהנפקד לא היה יכול לסמוך על זה והיה מחויב לבעור, כמו שכתב המ"א [ס"ק ה], מכל מקום היה לו להודיע בכתב או ע"י שליח להנפקד, ואם לא מכרו והודיעו לנפקד איהו דאפסיד אנפשיה ואבידה מדעת הוא. ומכל מקום הנפקד מחויב לבעור כדי שלא יעבור המפקד בבל יראה ובל ימצא. אכן אם המפקד היה במדינת הים בענין שאי אפשר להודיע, וא"כ אף אם היה מוכרו במקומו מכל מקום על הנפקד לבעור, על כן מחויב למוכרו משום השבת אבל מכל מקום פשיעה ודאי לא הוי, כמו שהוכחנו. ואפוטרופוס שלא מוכר החמץ ודאי דאין לחייבו, כיון שאינו חייב אלא בפשיעה, כמבואר בחור"מ סימן רצ"ב [סעיף כ], יע"ש. כן נראה לי ברור: **טז** מותר. האחרונים כתבו דאסור לוכי שמכרו, אבל לאחרני ש"ו י"ג. וקצת מאחרונים מקילין בזה, וכן נראה דעת השו"ע כאן. י"ג וגיסי הרב בספרו אליהו זוטא [ס"ק ב] כתב דאחר שש עד הלילה [אסור]. אכן חליפי חליפין יש להתיר אף לדידיה. ולי נראה דאף המחמיר לדידיה בחליפין תוך הפסח, היינו דוקא כסות פירות וכלים שהוא דבר הניכר ונראה, וכן כתבו תוספות פרק קמא דחולין דף ד' ע"ב [ד"ה מותר], ומבואר שם בפסקי תוספות [אות טו] שחירון זה עיקר החלטה, אבל דמיו מותרין אפילו לכתחלה. וכן משמעות החוסרות [פסחים] ריש פרק כל שעה. ועיין בתשובת שער אפרים סימן ד'. וכל זה דוקא חליפי חמץ מותרין, אבל החמץ עצמו אף שנחלק והורו וניתן לישראל מכל מקום באיסור הראשון קיימא, כמשמעות הש"ס [שם כה, א-ב, טו, א] ופוסקים דחמץ של ישראל שעבר עליו פסח דאסור בהנאה, דלא כמשמע שם בתשובת שער אפרים להתיר אף החמץ עצמו כהאי גוונא. ובקונטרס

חמץ ישראל אלא חמץ גאלי  
 יכון יחלם



וכלנו סימן מה מ, ד): ב או בבשר ודגים. פירות, אם יש לו  
 בשל דגים הוא עדיף ממיני פירות, כמו שכתוב סימן רל"א [סעיף  
 ה]. ובשל"ה [מסכת שבת, מורה אור, ד"ה סוד ג] כתב בשם הוזהר [ח"ג]  
 זה, [כ] ש' שמעון בר יוחאי היה עוסק בתורה במקום סעודה  
 שלישית. וכתב מהר"ל [הלכות שבת  
 הגדול עמוד נח] והיה ראוי לעשותה  
 במנהג מנושלת, אך לא ראוי נוהגין  
 כן, עכ"ל:

שעה עשירית: הנה (א) [ו] ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכול מנה עשירי [א] כדלקמן סימן תפ"ב  
 [סעיף ד' בהג"ה] [קיים א] הסעודה שלישית [ב] במיני (ב) פירות [ג] או ב' צבשר ודגים כדלעיל  
 בסימן רל"א [סעיף ה' בהג"ה] [ל

שעיקר זמן הדיבור בארבעה עשר, יש לעשות כן אפילו בשבת, ובערב שבת לא יבער כלל. [י"ד] ור' אלעזר לר' זדוק קב"ה ליה דיש  
 עכשיו זמן דיבור אפילו בערב שבת, אלא דיש חילוק, דמידי דלא לר' כלל בשבת כגון תרומה שאין זמן אכילה קבוע בשבת, יבער  
 בערב שבת, אבל חולין דהיינו כמה דלר' לשבת, יסיר בריחה כלפני שיעור ודאי לר' דיבור בשבת, זה יעשה בשבת. דאי תימא כל  
 החולין יבער בשבת, קשה מאי שנה מתרומה. וזה מדוקדק מלשון הכריתא שאמר ר' אלעזר בר' זדוק פסח אחת כו' הגיע עם לבער  
 אח החמין דקשה למה אמר החמין צה"ל, הוה ליה למימר הגיע עם דיבור חמין, אלא ודאי דעל החמין הנשאר קאמר, אבל עיקר  
 החמין מתבער מערב שבת. ומשום הכי שפיר קאמר רי"ף דסביצ"ה ליה לר' אלעזר בר' זדוק כו' אלעזר ברווחא [ש"ג, יג, ה]. דר' אלעזר  
 ברווחא אמר בפירושו כן דמשיירין שמי סעודות כדי לאכול עד ארבע שעות. דקשה היאך מליי בזה שיעור האכילה, דשיעור האכילה  
 הוא דין השיירין בלא שבת. ומו קשה, דלמה ליה כלל לומר דמשיירין מזון כו', דודאי גס חכמים סביצ"ה ליה כן. אלא על כרחך דהכי  
 קאמר, ומשיירין מזון שמי סעודות בריחה כדי לאכול עד ארבע שעות, והיינו אפילו שיעור שאינו מלומס, והמותר יבער בשבת. וא"כ  
 דברי רי"ף הווינן כרמז"ס [מתן ומנה ג, ג] וכדברי הטור, והכל נחא ברווחא לפענ"ד. והך דיבור דשבת כמה ששאר, לר' לומר דהיינו  
 שמבערין מן הבית קודם זמן איסורו, אבל לא שאר השבת מהעולם, כדמוכח בסימן תמ"ו [סעיף א' וס"ק ג, ע"ש: (ב) דסעודה  
 שלישית זמנה אחר המנוחה, כל"ל: (ג) קודם שעה עשירית. דמשם ואילך אסור לאכול פת, [י"ג] כמו שכתוב סימן תפ"א  
 [סעיף ה, ו] ומנה עשירי, פירוש שילושתי נמי פירות:

חוק יעקב

לקמן סימן תפ"ב [סעיף ג וסעיף ו], מכל מקום חיישינן דלא לעבד  
 שימור כיון שהוא מי פירות, ולא אסוק אדעתיה למיחש שנתערב  
 בו מעט מים, ואחר זה נמשך הרב: [ב] במיני פירות או בבשר  
 ודגים. אפי"ן דלעיל סימן רצ"א [סעיף ה] מבואר דיותר טוב לעשות  
 בבשר ודגים בפירות, וכאן כתב הרב פירות תחילה. נראה לי דמשום  
 מצה לתיאבון יותר טוב לקיים במיני פירות, שאינו משיביע כולי  
 האי. ועוד, כיון שדרך בבשר ודגים ללפת בו את הפת, חיישינן  
 דלמא אתי למטעי לאכול בו מצה. ובמ"א [פ"ק ב] כתב דגם בערב  
 פסח יותר טוב לקיים אותו בבשר ודגים. ואין זה משמעות לשון  
 הרב כאן, אלא כמו שכתבתי. וכתב עוד [המ"א] בשם הזוהר לעסוק  
 בתורה במקום סעודה שלישית, וכתב במהר"ל דראוי לעשות במצה  
 מבושלת, ולא ראיתי נוהגין כן, עכ"ל. וכתבו האחרונים דמכל מקום  
 טוב לעשות עוד סעודה בשחרית קודם זמן הביעור, כיון דיוצא  
 בזה, עיין ב"ח [ד"ה ומה]:

באר היטב

והא שכתב להפריש חלה בערב שבת זו מלחם חמין שאלה לשבת, אסור  
 לאכול ממנו, מ"א בסימן תק"ו סעיף ג' [פ"ק ט, ע"ש]. וכתב הנ"ל הט"ע  
 אשר לפני [פ"ק ה] ונראה לי שיתן המשורר לכתן קטן בענין זה, ודו"ק. ולא  
 הזכיר דבריו, דלמי מהני זה, סוף כל סוף היאך הפריש חלה, עיין הדו"ק:  
 (ב) פירות. ושל"ה בשם הוזהר כתב ש' שמעון בר יוחאי היה עוסק בתורה  
 במקום סעודה שלישית. וכתב מהר"ל והיה ראוי לעשותה במנהג מנושלת, אך  
 לא ראוי נוהגין כן. [מ"א ס"ק ב]:

ולכן שפיר מותר להפריש בשבת וליתן למתן קטן ולאכול, ע"ש: (א). ובמדינות בו, ועיין בשו"ת נודע ביהודה [מהרז"א קמא א"ח, ט"ח] סימן כ"א מה  
 שהקשה על זה, שאין ראיה מפסח גופא לערב פסח. ועיין שם שכתב דעד תעזוב דאי מותר לאכול מצה עשירה בערב פסח, והמורה להקל כל היום אפילו  
 בלא צורך חולה וזקן לא הפסיד אם הוא עש"ס לצורך צתה, אך בפסח עצמו מחמירין, ע"ש:

ביאור הגר"א

[ד] דסעודה. עיין מה שכתוב סימן רצ"א סעיף ב': [ה] א"א במצה. כמו  
 שכתוב בירושלמי ריש פרק ערבי פסחים [מלמ"א, והביאור הדו"ף [ט, א] ורא"ש  
 כפרק ג' דפסחים שם [סימן ו] האוכל מצה בערב פסח כו'. [ו] א"א בה  
 זבירה, כמו שכתוב ריש פרק ערבי פסחים וע"כ. בן לא יאכל כו', ואמר שם

תמיד (א) [ו] ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכול מנה עשירי [א] כדלקמן סימן תפ"ב  
 [סעיף ד' בהג"ה] [קיים א] הסעודה שלישית [ב] במיני (ב) פירות [ג] או ב' צבשר ודגים כדלעיל  
 בסימן רל"א [סעיף ה' בהג"ה] [ל

שעיקר זמן הדיבור בארבעה עשר, יש לעשות כן אפילו בשבת, ובערב שבת לא יבער כלל. [י"ד] ור' אלעזר לר' זדוק קב"ה ליה דיש  
 עכשיו זמן דיבור אפילו בערב שבת, אלא דיש חילוק, דמידי דלא לר' כלל בשבת כגון תרומה שאין זמן אכילה קבוע בשבת, יבער  
 בערב שבת, אבל חולין דהיינו כמה דלר' לשבת, יסיר בריחה כלפני שיעור ודאי לר' דיבור בשבת, זה יעשה בשבת. דאי תימא כל  
 החולין יבער בשבת, קשה מאי שנה מתרומה. וזה מדוקדק מלשון הכריתא שאמר ר' אלעזר בר' זדוק פסח אחת כו' הגיע עם לבער  
 אח החמין דקשה למה אמר החמין צה"ל, הוה ליה למימר הגיע עם דיבור חמין, אלא ודאי דעל החמין הנשאר קאמר, אבל עיקר  
 החמין מתבער מערב שבת. ומשום הכי שפיר קאמר רי"ף דסביצ"ה ליה לר' אלעזר בר' זדוק כו' אלעזר ברווחא [ש"ג, יג, ה]. דר' אלעזר  
 ברווחא אמר בפירושו כן דמשיירין שמי סעודות כדי לאכול עד ארבע שעות. דקשה היאך מליי בזה שיעור האכילה, דשיעור האכילה  
 הוא דין השיירין בלא שבת. ומו קשה, דלמה ליה כלל לומר דמשיירין מזון כו', דודאי גס חכמים סביצ"ה ליה כן. אלא על כרחך דהכי  
 קאמר, ומשיירין מזון שמי סעודות בריחה כדי לאכול עד ארבע שעות, והיינו אפילו שיעור שאינו מלומס, והמותר יבער בשבת. וא"כ  
 דברי רי"ף הווינן כרמז"ס [מתן ומנה ג, ג] וכדברי הטור, והכל נחא ברווחא לפענ"ד. והך דיבור דשבת כמה ששאר, לר' לומר דהיינו  
 שמבערין מן הבית קודם זמן איסורו, אבל לא שאר השבת מהעולם, כדמוכח בסימן תמ"ו [סעיף א' וס"ק ג, ע"ש: (ב) דסעודה  
 שלישית זמנה אחר המנוחה, כל"ל: (ג) קודם שעה עשירית. דמשם ואילך אסור לאכול פת, [י"ג] כמו שכתוב סימן תפ"א  
 [סעיף ה, ו] ומנה עשירי, פירוש שילושתי נמי פירות:

חוק יעקב

לקמן סימן תפ"ב [סעיף ג וסעיף ו], מכל מקום חיישינן דלא לעבד  
 שימור כיון שהוא מי פירות, ולא אסוק אדעתיה למיחש שנתערב  
 בו מעט מים, ואחר זה נמשך הרב: [ב] במיני פירות או בבשר  
 ודגים. אפי"ן דלעיל סימן רצ"א [סעיף ה] מבואר דיותר טוב לעשות  
 בבשר ודגים בפירות, וכאן כתב הרב פירות תחילה. נראה לי דמשום  
 מצה לתיאבון יותר טוב לקיים במיני פירות, שאינו משיביע כולי  
 האי. ועוד, כיון שדרך בבשר ודגים ללפת בו את הפת, חיישינן  
 דלמא אתי למטעי לאכול בו מצה. ובמ"א [פ"ק ב] כתב דגם בערב  
 פסח יותר טוב לקיים אותו בבשר ודגים. ואין זה משמעות לשון  
 הרב כאן, אלא כמו שכתבתי. וכתב עוד [המ"א] בשם הזוהר לעסוק  
 בתורה במקום סעודה שלישית, וכתב במהר"ל דראוי לעשות במצה  
 מבושלת, ולא ראיתי נוהגין כן, עכ"ל. וכתבו האחרונים דמכל מקום  
 טוב לעשות עוד סעודה בשחרית קודם זמן הביעור, כיון דיוצא  
 בזה, עיין ב"ח [ד"ה ומה]:

באר היטב

והא שכתב להפריש חלה בערב שבת זו מלחם חמין שאלה לשבת, אסור  
 לאכול ממנו, מ"א בסימן תק"ו סעיף ג' [פ"ק ט, ע"ש]. וכתב הנ"ל הט"ע  
 אשר לפני [פ"ק ה] ונראה לי שיתן המשורר לכתן קטן בענין זה, ודו"ק. ולא  
 הזכיר דבריו, דלמי מהני זה, סוף כל סוף היאך הפריש חלה, עיין הדו"ק:  
 (ב) פירות. ושל"ה בשם הוזהר כתב ש' שמעון בר יוחאי היה עוסק בתורה  
 במקום סעודה שלישית. וכתב מהר"ל והיה ראוי לעשותה במנהג מנושלת, אך  
 לא ראוי נוהגין כן. [מ"א ס"ק ב]:

ולכן שפיר מותר להפריש בשבת וליתן למתן קטן ולאכול, ע"ש: (א). ובמדינות בו, ועיין בשו"ת נודע ביהודה [מהרז"א קמא א"ח, ט"ח] סימן כ"א מה  
 שהקשה על זה, שאין ראיה מפסח גופא לערב פסח. ועיין שם שכתב דעד תעזוב דאי מותר לאכול מצה עשירה בערב פסח, והמורה להקל כל היום אפילו  
 בלא צורך חולה וזקן לא הפסיד אם הוא עש"ס לצורך צתה, אך בפסח עצמו מחמירין, ע"ש:

ביאור הגר"א

[ד] דסעודה. עיין מה שכתוב סימן רצ"א סעיף ב': [ה] א"א במצה. כמו  
 שכתוב בירושלמי ריש פרק ערבי פסחים [מלמ"א, והביאור הדו"ף [ט, א] ורא"ש  
 כפרק ג' דפסחים שם [סימן ו] האוכל מצה בערב פסח כו'. [ו] א"א בה  
 זבירה, כמו שכתוב ריש פרק ערבי פסחים וע"כ. בן לא יאכל כו', ואמר שם

באר הגולה  
 כ"א. סימן לא סעיף ב'  
 ג. טור בשם ר"ת  
 [ומסופו שם נ"ט, ב ד"ה לא  
 יאכל והל"ה שם פ"י סימן  
 ז':]  
 ד. כ"י [ד"ה ומ"א ור"ת]  
 ולקמן סימן תפ"א [סעיף  
 ז':]  
 זיונים ר"מ"א  
 תמיד (א) [ו] ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכול מנה עשירי [א] כדלקמן סימן תפ"ב  
 [סעיף ד' בהג"ה] [קיים א] הסעודה שלישית [ב] במיני (ב) פירות [ג] או ב' צבשר ודגים כדלעיל  
 בסימן רל"א [סעיף ה' בהג"ה] [ל

שעיקר זמן הדיבור בארבעה עשר, יש לעשות כן אפילו בשבת, ובערב שבת לא יבער כלל. [י"ד] ור' אלעזר לר' זדוק קב"ה ליה דיש  
 עכשיו זמן דיבור אפילו בערב שבת, אלא דיש חילוק, דמידי דלא לר' כלל בשבת כגון תרומה שאין זמן אכילה קבוע בשבת, יבער  
 בערב שבת, אבל חולין דהיינו כמה דלר' לשבת, יסיר בריחה כלפני שיעור ודאי לר' דיבור בשבת, זה יעשה בשבת. דאי תימא כל  
 החולין יבער בשבת, קשה מאי שנה מתרומה. וזה מדוקדק מלשון הכריתא שאמר ר' אלעזר בר' זדוק פסח אחת כו' הגיע עם לבער  
 אח החמין דקשה למה אמר החמין צה"ל, הוה ליה למימר הגיע עם דיבור חמין, אלא ודאי דעל החמין הנשאר קאמר, אבל עיקר  
 החמין מתבער מערב שבת. ומשום הכי שפיר קאמר רי"ף דסביצ"ה ליה לר' אלעזר בר' זדוק כו' אלעזר ברווחא [ש"ג, יג, ה]. דר' אלעזר  
 ברווחא אמר בפירושו כן דמשיירין שמי סעודות כדי לאכול עד ארבע שעות. דקשה היאך מליי בזה שיעור האכילה, דשיעור האכילה  
 הוא דין השיירין בלא שבת. ומו קשה, דלמה ליה כלל לומר דמשיירין מזון כו', דודאי גס חכמים סביצ"ה ליה כן. אלא על כרחך דהכי  
 קאמר, ומשיירין מזון שמי סעודות בריחה כדי לאכול עד ארבע שעות, והיינו אפילו שיעור שאינו מלומס, והמותר יבער בשבת. וא"כ  
 דברי רי"ף הווינן כרמז"ס [מתן ומנה ג, ג] וכדברי הטור, והכל נחא ברווחא לפענ"ד. והך דיבור דשבת כמה ששאר, לר' לומר דהיינו  
 שמבערין מן הבית קודם זמן איסורו, אבל לא שאר השבת מהעולם, כדמוכח בסימן תמ"ו [סעיף א' וס"ק ג, ע"ש: (ב) דסעודה  
 שלישית זמנה אחר המנוחה, כל"ל: (ג) קודם שעה עשירית. דמשם ואילך אסור לאכול פת, [י"ג] כמו שכתוב סימן תפ"א  
 [סעיף ה, ו] ומנה עשירי, פירוש שילושתי נמי פירות:

פירושי שרד

תמיד (א) [ו] ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכול מנה עשירי [א] כדלקמן סימן תפ"ב  
 [סעיף ד' בהג"ה] [קיים א] הסעודה שלישית [ב] במיני (ב) פירות [ג] או ב' צבשר ודגים כדלעיל  
 בסימן רל"א [סעיף ה' בהג"ה] [ל

- הגהות והערות
- [ד] בן טוקן נמהדומ
  - ויטילה ש"ג וס"ה, וכ"ה
  - הט"ס ע"ה.
  - ועיין מהר"ק [ט"ו ס"ק ג
  - דפ"ר ויטילה ש"ה כתב
  - "כעודה" אמר נמהדומ
  - שלושין ש"ה וכן נל
  - דפ"ר קל"ה (ש"ל ואל"ף)
  - סיקט "כעודה שלישית
  - סמנה":
  - [ה] עיין סימן תפ"א סעיף
  - כ': [כ"ה ב"ה]
  - [ו] תוספת מהדומ אמ"ר
  - תפ"ה (באר היטב הלשון)
  - ומנוט אל"ף אמ"ר ת"פ:
  - [ז] תוספת מהדומ
  - אמ"ר תפ"ה (באר היטב
  - הלשון) ומניח אמ"ר
  - ת"פ, אך שם כתב סעיף ו'
  - כג"ה, ובמהדומ מלמ
  - תק"ה טוקן:
  - [ח] א"ה הנה מקור מים.
  - וכוונתו, דמהדומ אמ"ר
  - ת"פ נ"ט והל"ה נ"ל:
  - [ט] כוונתו דמהדומ

איש ברתותא (פסחים י"ג א'). אבל אין מוכרח, דיש לקיים שתי סעודות במצה עשירה, עיין מ"א [סוף סימן ר"פ]. או למאן דאמר דאין איסור מצה בערב פסח כי אם לאחר איסור חמץ. ועיין ב"י [ד"ה ומ"ש וכן] על מה שכתב הטור כן הנהיג רש"י [תשובות רש"י סימן נא] לבער הכל מלפני השבת ולא לאכול מצה, כתב הב"י דאכל מצה לתאבון, וזה כמרא"ש [פסחים פ"י סימן א] [הביאור] הב"י [סימן] תע"א [ד"ה ומהו דקודם ה' מותר במצה, גם לא הטריוויו במצה עשירה, יע"ש, ומה שכתב הט"ז הך ביעור כו' כדמוכח בסימן תמ"ו אות ב', דקודם ה' צריך ליתן לעכורים, דאחר כך אסור בטלטול. ומיהו אמירה לעכורים בטלטול מוקצה עיין סימן רצ"ו במ"א [סיף] י"א, וגם שבות דשבות במקום מצוה, כבסימן ש"ז סוף ה' [אשל אברהם אות ה.], ומה שכתב [הט"ז] לא שאר השבתות, לא מוכח בסימן תמ"ו, עיין מ"א שם [סיף] ב'. לזרות לרוח אסור, כבסימן ש"ט סיף י"ז [והנהגה] יע"ש. עיין משנה למלך [חמץ ופחית פרק א' הלכה ג'] דמפרר דק ממש י"ל הוה טוחן, יע"ש. ועיין ב"ח [סוף סיף י"ג] [ד"ה תשובה] בשם בעל המאור [פסחים טו, ב] דמותר לפרר בשבת. ומאן דאסור, דהוה עוברין דחול, לא מן התורה. ואפשר בסימן תמ"ו מוכח דאסור לפרר, ואי"ה שם [אשל אברהם אות ג] יבואר. ועיין מ"א [סימן תמ"ו אות ג] ב[שעה] ה' כשיש עכורים שרי בטלטול. ועובדא דיוגין פסחים מ"ט א', ו"ל בדי' או ה', כמו"ה שכתב המ"א בסימן תמ"ו [שם]. ועיין אות ה' כאן, ואי"ה יבואר: (ב) דבעבודה. עיין ט"ז. לכאורה אחר "זמן" המנחה הדיינו שש ומחצה, כבסימן רצ"א [סיף ו]. ועיין מ"א כאן [סיף] א' וסימן רצ"א באלהיו וזטא [סיף] ד' דיהלוק גם סעודת שחרית לשנים, דיש אומרים דיוצא. והיינו יבדך ברכת המזון. אם שכח להפריש חלה מערב שבת, עיין מ"א [סימן] תק"ו אות ח', יע"ש. ועיין באר היטב [באן סיף א.] ולהפקירו ג"כ אי אפשר. ולמאן דאמר חצי שיעור לית ביה איסור להשהותה, חלת האור אין לה שיעור. אלא דקיימא לן דאסור חצי שיעור, עיין סימן תמ"ז במ"א [סיף] מב ובאשל אברהם שם [שם]. ואם הפריש חלה מערב שבת ושכח לשרוף והגיע שבת שעה רביעית, לעכורים אסור ליתן אלא לקטן בהן, אבל לגדול ולבטל ברוב אין מבטלין בשבת, עיין מ"א [סימן] שכי"ג [סיף] י"ד ויררה דעה [סימן] צ"ט ובפריי שם [שפתי דעה אות יא] וסימן [שכ"ד] [שכ"ג] [סיף ה.]. ומיהו י"ל מפקירו, או חלה דלאו דידיה אין עובר עליו, עיין פסחים [מו, א] כיצד מפרשינן חלה בטומאה. וכן לכלול י"ל שרי, ועיין ביצה כ"ז ב' ד"ל אין מבטליון קדשים ביום טוב ושבת, חלה בדיל מיניה. עיין ר"מ פרק י"א מתרוומות [הלכה טז]. ישראל אסור הנאה של כילוי, והוא הדין טבל אסור בהנאה של כילוי, עיין תוספות פסחים ט' א' [ד"ה כו' השינוי]. וצריך עיון, אי"כ צריך להשליך הכל לים ולא לעכורים. ואפשר חלת חוצה ארץ לא גזרו כל כך ושרי בהנאה. ואם הפריש חלה במזיד, לא יאכל, ובשוגג יאכל. עיין ר"מ ז"ל הלכות שבת [בג, ה] וכן, עיין מה שכתב בסימן שכי"ג במ"א [סיף] י"א, ובט"ז [סיף] ה' סיים שם דרבנן שרי, אי"כ שאני חלה ארץ ישראל דהוה דין תורה, מה שאין כן חלת האור דרבנן, י"ל דלא הוה תיקון כל כך, אף דאי אפשר לאכול כן, כמו שכתב המגיד משנה [יום טוב ג, ט]. ולדינא באין לו פת אחר כי אם זה ששכח ליטול חלה, אפשר לצדד לפי מה שכתב הט"ז שם [סימן שבג]. ואי"ה בסימן תק"ו [אשל אברהם אות ה] יבואר \* עוד [ע] עיין בשו"ת מהר"ל סימן צ"ט [סוף סימן צד] בסעודה שלישית לית עשה ולדחי כו', י"ל דהוה עשה דפשיעה, עיין תוספות עירובין ק' א' ד"ה מתן. עיין מה שכתבתי בסימן רצ"א [אשל אברהם אות יא] בזה, ועיין סימן תמ"ז במ"א [סיף] ב'. בפסח המגיד שלי כתבתי דינו פסח שחל ערב פסח בשבת, ורשמתי במ"א [באן אות א], וגם כאן אזכיר. חרוסת ושאר דברים צריכין להחין מערב שבת, דביום טוב דיכה כדרכה אסור קצת, ודיעבד עיין סימן תק"ד [סיף א]. לצלות בשר וביצה זכר לחגיגה ופסח, ומנחין י"ל, ולמלאות קדירה לבשל ביצים הרבה לא שייך, דוקא בשר שמושבת בכך, עיין ט"ז [סימן] תע"ג [סיף] ד', יע"ש. אם מותר ליתן המרור במים בשבת שלא יכמוש, עיין אליה רבה [סיף] ג' וסימן תע"ג [סיף] י"ד דמותר. וצריך עיון, דטלטול והשקאה כיון שאין לצורך השבת ליחסה, עיין סימן שכי"ג במ"א [סיף] י"ג וסימן תרנ"ד, וע"ש. אם תחב המרור בקרקע שלא יכמוש ולא השריש, עיין מהר"י ווייל הלכות פסח [סימן קצג]. ואי"ה יבואר בסימן תע"ג [ע]. ועיין מ"א שם אות ח' אם שכח לצלות הביצה ובשר אין יעשה בליל יום טוב, יע"ש. מים שלנו ישאב בליל ה' כשחל פסח ביום א', ועיין סימן תג"ה [סיף א בהגה] לדינא, ואי"ה שם [משבצות זהב אות ז] אשל אברהם אות ד' יבואר. אם שכח לסנן היין מצוימקום בערב שבת, טוב להניח לליל יום טוב, כי בשבת יש כמה חששות בבירה ובדומה, עיין סימן שיי"ט [סיף י"ב] וסימן תק"י [סיף ד]. ועיין סימן תס"ז במ"א [סיף א] [באשל אברהם]. ותומרא בעלמא מה שאין אוכלין הראויניק"ם בפסח ומסננין קודם, וכאן אי אפשר, טוב להניחו לסנן בליל יום טוב על פי הדרכים שנתבאר בסימן תק"י, ואי"ה שם יבואר: (ג) קודם. עיין ט"ז. ועיין מ"א [סימן] תע"א [סיף א], רביע היום. ואת ה' [שם]. מה הוא מצה עשירה. טפות סופר תפי"א [ע] עיין כנסת יחזקאל סוף חלק אר"ח [סימן מג ד"ה פסח] כשחל יום ראשון במוצאי שבת, היינו לשנה הבאה, יע"ש [ע] ועיין דקאי אשנה הבאה. ומהר"י ווייל הלכות פסח [שו"ת סימן קצג] פירושו כשיבא פסח במוצאי שבת, היינו לשנה הבאה, יע"ש [ע] ועיין סימן תע"ג בט"ז ומ"א, אות ט' [בסימן] [אות] ל' [במ"א]. והמעין ווייל הלכות פסח [שם] כשיבא בשבת אל יקרא הגדה יחידה, וכשיבא במוצאי שבת [אן] יאמר מן הפסחים ומן הזבחים] כו', [ע"כ]. משמע דהאי שתא. ואי"ה יבואר שם [אשל אברהם שם] משבצות

זהו שיהי

בעורת השם יתנבך. ערב פסח בשבת אין לסדר המטות וכלים ליום טוב עד הלילה, דלחן יום טוב מתיין לחיבור, וכל שכן שבת. והראה דמזנות מלוא חסור לנטול בשבת ערב פסח, דאסור באכילה מדריגתן בערב פסח, הוה מוקצה, ושאר מלך יכול ליתן לעופות או לעכורים, מה שאין כן זו אין רואה, כבסימן תמ"ו במ"א אות ג', יע"ש. ולגזור המלה ברי"ב חי"ו"ן בשבת ע"י ישראל וודאי חסור, וע"י עכורים לר"ך עיין, דאם נאמר כמו שכתב המשנה למלך פרק א' מתחנן ומלך [הלכה ג] דשמתחנן לסולת י"ל כולו עלמאן מודים דיש טומאן אחר טומאן ח"כ אמירה לעכורים שבות ודיעבד אסור בעשה מלאכה בשביל ישראל, ובתוספות שבת קי"ד ב' ד"ה חלל, ז"ל. ועיין מה שכתבתי בפריי שם [משבצות זהב סימן שפא אות י' ד"ה עיין]. ומיהו ברי"ב חי"ו"ן נלחו הכי חסור [מ"א שם סיף יב], וי"ל בדיעבד ז"ע בזה. ולגזור פסחים גדולים מקמח מלך בשבת, עיין סימן שיי"ט [ט"ז] סוף סיף ט' דלאסור [ע]. וסימן תק"ו [סיף ג וט"ו] סיף ג' [סימן] תק"י [סיף ג וט"ו] סיף ג'. ואפשר חף ביום טוב, אבל בשבת לכולי עלמא אסור. גם לסנן יין משמרים לר"ך לשייר מעט מיון, דלא ליהוי כנכור, עיין סימן שיי"ט [סיף ד]. והיינו אם רואה לשחוט ממנו בשבת. אם לא הטביל כלים חדשים מערב שבת, לא יעבילם בשבת, חף אם לא רואה למלאות מים, אם אין משתמש בהם בשבת, כבסימן שכי"ג [סיף ו] ובהגה. אם נתערב יבש ביבש ורואה אחד להשליך, דבשבת שרי כבסימן שכי"ג במ"א [סיף] י"ד, בשבת ערב פסח י"ל הוה טרחא שלא לזורך, דאסור לאכול מלך בערב פסח. ומיהו י"ל ישלך אחד לעופות והשאר מותר בשבת. וכי מינחא דחור ויעיר כבסימן תמ"ו סיף ד' [והנהגה]. י"ל כהאי גוונא להשליך אחד י"ל דכולי האי לא מתמיר, ואי"ה יבואר שם [סימן] ממו אשל אברהם אות א]. מלך שאסורה לאכול בערב פסח, אם יש לו עופות שרי בטלטול אם רואה ליתן לעופות, ז"ע אם הוה כאלוהין דמותר לזורך עלמאן, עיין סימן ש"ח אחרים, וכאן אין להאריך \* : ב. או. עיין מ"א. ועיין חק יעקב אות ב', יע"ש. ועיין סימן תע"א [סיף ג בהגה] מלך עשירה, וממה שכתבתי ה"כ"ב כאלן משמע חף בערב פסח קודם הלילה אין נוהגין לאכול מלך עשירה, ואי"ה שם [סימן] פסח אשל אברהם אות ה' יבואר. ומלה פתומה ואפסא ח"כ, אסור מדינא, יע"ש [אות ג]. ומלה מתיני קטניות טטקיי וכדומה, מותר לאכול בערב פסח, ומכל מקום לפעודה שליטת פת משאר מינים הוה כפירות ודגים:

- הגהות ודגו
- (ב) צמינו כפרי
  - (ג) אילת הלבן
  - (ד) ואלה הנה
  - (ה) כמו שמלנו בספק
  - (ו) ב. ד. ג. י. עיין
  - (ז) ושרי עמוד 260 ב
  - (ח) לעיין אסור אילת
  - (ט) בערב פסח:
  - (י) ביה דפי
  - (יא) לפעו"ש:
  - (יב) בכת"י מהר"ו
  - (יג) ילפי מה שכתב
  - (יד) ועיין פסחה
  - (טו) פסח ח"א פסח א'
  - (טז) וסימן תמ"א במ"א
  - (יז) ובאשל אברהם שם, כ
  - (יח) ה' ובתוספות ו'
  - (יט) וסימן תמ"ו אשל אברה
  - (כ) ובאשל אברה
  - (כא) יל
  - (כב) עיין חלה לק
  - (כג) וב"ש בט"ז סיף ה'
  - (כד) סיף ט'
  - (כה) יע"ש סימן מ"ב
  - (כו) זכר אות ז'
  - (כז) עיין רמ"ב וי"ב
  - (כח) י"ב א' ד"ה משנה
  - (כט) פסחה להלכו
  - (ל) טעם חלק ב' פרק א' ח
  - (לא) ופסח ב' אות ה'
  - (לב) מלך משבצות זהב א'

8

Isserlein, Israel ben Pethahiah

ספר

# תרומת הדישן

חיברו ויסדו חד מרבוותא קמאי דפקיעי שמייהו  
הגאון הנורא רבינו ישראל זלה"ה  
אשר נודע שמו בשערים ומכונה בין האשכנזים  
בשם רבי איסרלאן תלמיד רבינו עוזר משלעזיא  
תלמיד תלמידו של מהר"ם מרוטנבורק ז"ל

חלק ראשון

## שאלות ותשובות

ערוך ומוגה עפ"י כתבי יד בתוספת תשובות חדשות  
עם

ציונים מקורות השוואות והערות

מאת

שמואל אביטן

בלאמנ"ר הנאון מוה"ר משה שלום א

פניה"ק ירושלים תוכב"א

שנת תשנ"א לפ"ק



התחיל להתחמץ. אבל עסק אחר מועט אע"פ שיש בו כח לעכב שלא יתחיל להתחמץ, כל זמן שמתעסקים בו, כדמוכח מקיטוף דאינו עסק גדול ואפ"ה מעכב החמוץ, כדאיתא בהדיא פ' אלו עוברין (פסחים לט, ב). אמנם כ"כ אין בו כח לבטל מה שהותחלו כבר להתחמץ, וכן נראה לחלק<sup>6</sup>. וראייה מהא דאמר רב פפא אהורא דגן שנפל לתוכו דלף והוא דעביד טיף טיף להדי טיף טיף. ופרש"י שהדלף טורד זה אחר זה ואין שהות בנתיים וטרדות הדלף אין מניחו להתחמץ. והשתא אי בעלמא סבירא לן דשהיות מצטרפות, מאי קמ"ל רב פפא פשיטא דבעי טיף טיף דאי לאו הכי אלא שהיה שהות בין טיפה לטיפה, כיון דכל היום כולו נפל היוו השהיות מצטרפות. ואפשר היינו דעת אחד מהגדולים דלעיל, דמיתתי נמי ראייה מהכא אלא שקצר בלשונו.

דשהיות מצטרפות. דא"כ אמתני דאילו עוברין (פסחים מח, ב) דתנא התם שלש נשים עוסקות בבצק וכו', ותנא עלה כל זמן שעוסקות בבצק אינו בא לידי חימוץ, ואהא הוי ליה לרב פפא לאסוקיה למילתא דבעינן עוסקים רצופין בלי שהייה כדי שלא יצטרפו, ותו הוי שמעינן הכא ממילא דבעינן טיף טיף דהא טיף טיף עסק מועט הוא. אלא ע"כ בעלמא שהיות לא מצטרפות בעסק גמור, ודווקא הכא בעינן טיף להדי טיף בלי שהות, דאי לאו הכי הוו השהיות מצטרפות כיון דהטיפ טיף בטול מועט הוא, הא קמן דיש לחלק בין עסק גמור לעסק מועט. לכך נראה שהנקור שמנקרין המצות אע"ג דיש לחשבן לעסק לענין זה לבד יחשב שכל זמן שעוסקים בו כך אינו בא לידי חימוץ. וכה"ג כתב הרמב"ם<sup>7</sup> התרנגולים כל זמן שמנקרים במורסן שלשו במים אינו בא לידי חימוץ, ונראה דה"ה בניקור, מ"מ לא השיב עסק כל כך לבטל השהיות.

ואין לומר שהוא גופא אתא רב פפא לאשמועינן

סימן קכד

מהגדולים<sup>4</sup> נתן טעם לאיסור לפי שהקמח שמוסיפים אינו נילוש ונגבל יפה ונשאר מעט בעין בתוך העיסה, ואפ"י לאחר אפייה עודנו בעין ושמא לא נאפה אותו קמח יפה, ויש לחוש שמא יפול במרק בקערה ויתחמץ. ונראה דדי בסברא זו ליישב המנהג שנהגו העולם לזוהר. ואם היה אפשר בלי שהיות העיסה, טוב ללוש עוד עיסה אחרת קטנה מגיבול קשה ויבש תמיד לפי הערך ויערב אותו עם העיסה המלוחלחת שניתוסף בו מים ויקבלו זו מזו וזו מזו לחלוחית ויבישות עד שיגיעו שניהם למדה בינונית<sup>5</sup>.

**שאלה:** כשלשן עיסה בפסח למצות ולפעמים מוסיפים המים בקמח יותר מן הראוי, שרי להוסיף או ג"כ קמח לתוך הלישה כדי שתהא העיסה כראוי או לאו.

**תשובה:** יראה דלא שפיר דמי, אע"פ שנמצא כתוב על שם אחד מהגדולים<sup>6</sup> שהורה דיותר טוב להוסיף קמח כשאירע כך ממה שהולכים ושואלים למנהגי היאך יעשה, כלשון זה הורה. ונראה דגם מלשון זה משמע דלאו שפיר דמי, אלא דהא גרע טפי שואלים למנהגי ואפשר בתוך כך תחמץ העיסה<sup>7</sup>. וגם שמעתי שאחד

סימן קכה

וקו"ל דלא ספינן בידים איסור לקטן, הא חולק מהר"ם בהלכות ברכות שלו<sup>1</sup> דהנ"מ באיסור לאו אבל ביטול מצות עשה ספינן ליה. וכוזה יישב המנהג שנהגו להטעים התענוקות מן הקידוש בבית הכנסת, ועיין שם. והרי נידון דידן נמי אין האיסור אלא משום ביטול ופגם המצות. אך קשה קצת חילוק דמהר"ם דכפ' חרש בגמ' (יבמות

**שאלה:** קטן בערב פסח שרו להאכילו מצות או לאו. 76

**תשובה:** יראה דאם לא הגיע הקטן לכלל דעת כ"כ שיוודע ומבין מה שמספרים לו מניסים ונפלאות ביציאת מצרים שרו להאכילו. ואע"פ דאסרו חכמים לגדול אכילת מצה בע"פ מזמן איסור חמץ ואילך

אומץ ס' תש"ח. 6. ב"י דרמ"א (ס' תני"ט ס"ג) ומג"א (סק"ד) הביא מסקנת רבינו, ועי' ד"מ (סק"ג) שהביא בתשובת החשב"א (ח"א ס' קמ"ה) ובהר"ח (ס' קצ"ג) כדי רבינו דעסק מועט כגון להעמיד ידיו ע"ג ל"ח עסק כלל, ובלשון בהר"ח שם כ"ח במהר"ל הלכו הפעות (רי"ש עמ' 10), וכ"ה בהר"ש (כלל י"ד ס' ד') הביאו בב"י שם. 7. ד"ה טיף להדי טיף. 8. פ"ה בתוס' ה"ה.

ס' קכד: 1. ב"י ושר"ע (ס' תני"ט ס"א). 2. מהר"ש — מובא במהר"ל הלכו המצות (עמ' 11) ובתשו' (ס' קל"א), (ועי' בהר"ש ס' דצ"ח). 3. עי' מג"א שם (סקט"ז) "וגם במהר"ל בשם בהר"ש בתור לפתח"ל", ולא ידעתי למה סיון מזה דברו מהר"ש במהר"ל שם הם מפש כלשון רבינו כאן בשם א' מהגדולים, ועי' גופא כתב רבינו דגם מלשון זה נראה דלא שפיר דמי, וז"ב. 4. מהר"ל שם, ומובא גם במהר"ח (ס' ת"ל) כלשון הזה. 5. עי' הרשב"א במהר"ל שם (עמ' 1) א' ולקט יושר (ח"א עמ' 95).

ס' קכה: 1. ב"י ורמ"א (ס' תני"א ס"ב), ועי' מג"א (סק"ז) ואין חילוק בין קטן לקטנה, ופי' לקט יושר (ח"א עמ' 80) וכתב זאת בשם מורו (ועי' הגמ"י פ"ג בחמץ את ב' ופ"ז את ט' בשם רבינו שמתה, ופי' נורא דלמתי' ופ"ה. 2. ח"א עמ' 10).

קיד, א) פריך למ"ד מצווין להפריש מכהן קטן שאוכל תרומה טמאה ומאי דפריך התם ליכא אלא איסור עשה, כדפרש"י<sup>1</sup> התם בהדיא דאתיא ובשערין תאכלנו לזה ולא לאחר, ויש לחלק בין איסור הבא מכלל עשה ובין ביטול פגם מצות עשה<sup>4</sup>. אמנם אם הגיע הקטן שיוכל

### סימן קכו

דאי משום איסטניס מה היה מועיל לו התענית שלפני ע"פ, שלא יהא איסטניס מלאכול מצה בליל פסח באכילת תאוה, ואם לא התענה רבי לפני השבת, תיפשוט איפכא דע"כ לאו משום בוכרא התענה בכל שנה. אלא ע"כ גם למ"ד משום בוכרא סבירא דאין מתענין כלל, כשחל ע"פ בשבת ותו ליכא למיפשט מידי. ונראה לדחות דאיכא למימר דלא ידעי אמוראי היאך עביד בשבת, ואין זה דוחק דכה"ג אשכחן פ' אלו דברים (פסחים סו, א) בכני בתירה שהיו נשיאים ונתעלמה מהן כשחל ע"פ בשבת, אם קרבן פסח דוחה שבת או לאו, והיאך שכחו מה עשו בשנים הראשונים, אלא ע"כ בשנים מרובות לא חל להם ע"פ בשבת, ונשתכח מהן הדבר אע"פ שהיתה מילתא דצבור וכו', כ"ש שנוכל לומר מילתא דיחידאי דנשתכח גם כימו לא חל כ"כ בשנים מרובות<sup>1</sup>.

**שאלה:** ערב פסח שחל להיות בשבת מתענין הבכורות או לאו, ואם מתענין באיזה יום מתענין.

**תשובה:** יראה דמתענין ביום חמישי שלפני השבת<sup>1</sup>, וכן ראיתי בימי חורפי בספר רוקח<sup>2</sup>. וכן שמעתי דחד מרבוותא<sup>3</sup> רצה להוכיח דלא מתענין כלל מהא דמייטי מרדכי פ' מקום שנהגו<sup>4</sup> דפליגי אמוראי בירושלמי<sup>5</sup> איתא דרבי לא אכל בערב פסח. חד סבר משום דבוכרא הוא, וחד סבר דהוה מתענה משום דאיסטניס הוה. והשתא אי סבירא לן דלמ"ד משום בוכרא מתענין צריכין להתענות אף כשחל בשבת לפני השבת, א"כ אמאי פליגי אמוראי משום מאי התענה רבי, תפשוט להו מהיכא דחל בשבת אם התענה ביום שלפניו, דודאי בשבת אין מתענין, א"כ ודאי משום בוכרא התענה בכל שנה.

### סימן קכו

**שאלה:** מצה שנתכפלה בתנור באפייתה מה תורתה. **תשובה:** יראה דיש לחלק בדבר, דאם הוא בתוך הפסח אסרינן לכל המצות כולן<sup>1</sup>, אפילו אם אינם דבוקים רק כל שהו, דחמץ בפסח כמשוהו. וכן נהג אחד מהגדולים<sup>2</sup>, ונראה דטעמו היה משום החיישין שמא לא היה חום האש יכול לשלוט בין הדביקות בכח לאפות מיד, ואדהכי נתחמצה שם בתנור. וכהאי

3. ד"ה תרומה טמאה. 4. עיי' מג"א (סי' רס"ט) ועיי' תשו' חת"ס (ח"ז סי' ל"ז) משי"כ בד' רבינו ובבית אפרים (חיו"ד סי' ס"ב) ביאר ד' רבינו בטוב ע"ש.

סי' קכו: 1. כ"י ושו"ע (סי' ת"ע ס"ב) הביא ב' דעות, ורמ"א שם פסק עיקר כרבינו. 2. סי' ר"ע. 3. ד' פייביש המובא במהרי"ל (סי' קנ"ו), ועיי' בס' מהרי"ל זמנו (פ"ב סי' כ"ד עמ' 54) וכן נהג מהרי"ו לנגא אב"י האגור, ועיי' הער' 6. 4. ל"מ אן הוא במרדכי בתוספת מפ' ע"פ (עמ' 74 מדפח"ס). 5. פסחים פ"י ה"א. 6. דעת מהרי"ל (סי' ק"י וסי' קנ"ח) ובחלכ"י הבכורים (עמ' 8) כדעת רבינו, וכן במהרי"ו (סי' קצ"ג) מרוקח הנ"ל וכתב ע"ד ונ"ל ה"ה אם חל ר"ח בא' בשבת להנהיגים להתענות כעריה יתענו ביום ה', וכן הביא בהאגור (סי' תשע"א) בשם מהרי"ל כנ"ל, ובשם אביו כתב שא"צ להתענות כלל, ועיי' ד"מ שם (סק"ב) בשם תא"י. ומצאתי במאסף אחד שהעתיק מס' קדמון כת"י שבסמינר ניריודק תשו' מהר"ר משה פראוונצאלי (סי' ע"א) שכתב שיתענו ביום ו', והביא שמי"כ בס' המחברת לרבינו מנחם לבית מאיר (ענין כ"ג) (והוא המפר' דונש עיי' שה"ג ערך ר' אדונים).

סי' קכו: 1. כ"י ורמ"א (סי' תס"א ס"ה), ועיי' ד"מ (סק"ג) בשם מהרי"ל, ומג"א (סק"א). 2. מהרי"ש — מובא במהרי"ל הל"כ המצות (עמ' 11) וכן הביאו רבינו כפ"כ (סי' קמ"ה). ועיי' לקט יושר (ח"א עמ' 95), ועיי' מהרי"ו (סי' קצ"ג) שכתב בשם מהר"ר יוסף ששמע

ה' און לתולדה, לרובו דיעות מלה כשירה היא ויזאל ידי מונתו גלילה, אסור לאכול כל היום, ומה שכתב ב"ג מותר, עיין אליה רצה [ס"ק] ו' בלל ארבעה עשר ג"כ שרי, ובנכנסת הגדולה [שמי, הנבי' אות ג] מנהג קושטנדינא של לאכול מנה מרלס חדש, ועיין ט"ו [אות] א': ז בותר. עיין מ"א. [דבר שאינו אלא ביעוץ] מלות עשה מותר להאכיל לקטן בידים, רק בהגדה דמתיב [שמות יג, טז] והגדה לנגן אסור, ולא שייך בעבור זה מאחר שמילא כריכו ממתה. ועיין מ"ש לקמן בחיוב הגדה קטן חינוך דרבנן, רק מלות עשה על האדם לומר לקטן. ועיין סימן קס"ט. והנה מלות דרבנן י"ל עדיפי ממלות עשה, דהוה לא חסור, עיין יורה דעה [סימן] רל"ט [סעיף ו] נשבע על דברי סופרים אין שנועה מלה, יע"ש: ז ונדרשה. עיין מ"א. ועיין חק יעקב [ס"ק ו] דספק הוא ולינו יזאל ידי מונתו בפסק ואסור לאכול ערב פסח כל היום. אבל מנוסחת וקנידלי"ך מותר לאכול, ולינו יזאל ידי מונתו בפסק מנוסחת כבלי ראשון. והיינו קודם מנחה קטנה, הא ממחלת עשה עשירות חף קנידלי"ך אסור, דמשביע ה' מיניס, ובמלה נאות ז' דווקא פירות ובשר ודגים שרי לא ה' מיניס. ומטובן נחלסם בשמן גלי מים ל"ט, ד"ל דיוזאל ידי מונתו ואסור לאכול כל היום, ללא נישול הוא. [בשעה ערב פסח בשבת אין לטולל מנת מזה בשבת, דאסור דרבנן לאכול, וגם אין ראוי לימן לקטן או לעכו"ם כי רואה להיות שלימים ללילה, הוא עלטול שלל לעורך. אש"ג אובלין מותר לטולל, עיין סימן ט"ו [סעיף ג], מכל מקום זה אסור באכילה, עיין סימן תמ"ו במ"א [ס"ק] ג' חלטים וטבל, יע"ש: ז ועיין סימן תמ"ד [אשל אברהם אות א ד"ה אש]. אבל שאר מלות דרואי לתרגומים וכדומה, שרי לטולל אש דעמו לך:

תעב א קודם. עיין מ"א. מרומת הדקן סימן קל"ו. ועיין ב"י [ד"ה אש]

חק יעקב

הוא רק אסור דרבנן (עיין במהרי"ל סימן צ"ט סימן עד אות ב), גם לא רגיל בהו כל השנה לא חיישינן שיבא לאכול ממנו, וק"ל: [ט] ואחר כך נתפררה ונדרשה ביין ושמן. אבל אי לא נילוושה ביין ושמן אף שלא חזר וגבולן ואפאה רק אכלה כך יוצא ידי חובתו אם אוכל ממנה כזית וכדאיתא בש"ס דברכות ה' ל"ז ע"ב ע"ש, ולא דמי למצה שרדיה ונימוחה שפסק לעיל סימן תס"א [סעיף ד] שאין יוצאין בה, דשאני התם כיון ששרויה כל כך עד שנימוחה הוי כאלו אויל ממנו תוריתא דנהמא, מה שאין כן בנתפררה ביד, וכהאי גוונא נתבאר לעיל סימן קס"ח [סעיף ו] לענין ברכה ע"ש: [י] אינה נקראת מצה עשירה ואסורה [אכילה בערב פסח, ואי"ס משמע שיוצאין בה בלילה כיון דאינה נקראת מצה עשירה, וכמשמעות לשון הרב ריש הג"ה זו דדוקא מצה שיוצאין בה אסורה לאכול. אכן מהרי"ל הלכות שבת הגדול [עמוד נה] הניח הדבר בפסק מצה עשירה, ע"ש. ואם נתבשלה נחבאר לעיל סימן תס"א [שם] דאין יוצאין בה ומותר לאכלה בערב פסח, וכן הסכמת האחרונים: [יא] כמו בשבתות, דחיינו שפורס מפה ומקדש, ולא יברך ברכת היין וגם המוציא כמסקנת הט"ז לעיל סימן רע"א ס"ק ד'. ומיירי שכבר אכל פת שבירך ברכת המוציא, וזה לא שייך לדידן שנוהגין אסור לאכול פת אפילו במצה עשירה, א"כ לא שייך דין זה אלא א"כ אכל מזמן היתר חמץ עד שקדש היום: [יב] ולג"ה בערב יום טוב. עיין לעיל סימן תס"ח [סיף ד וסעיף ה]:

תעב [א] ואף אם הוא בבית המדרש. כלילה יקום, וכן הוא בש"ס דפסחים דף ק"ט [ע"א] אמרו על ר' עקיבא מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד בבית המדרש חוץ מליל פסחים וערב יום כיפורים, כן הוא הגירסא בהרא"ש [פ"י סימן כב] והתוספות [שם ד"ה וחוץ]. אכן בגירסא שלפנינו איתא חוץ מערב פסחים, ופירש רשב"ם [שם ד"ה חוץ] דאף ביום אמר הגיע וכו', וע"ש הטעם: [ב] שמוצא פ"הר וז"אכ"ו. וזה שאמרו בש"ס [שם] חוטפין מצה בליל פסחים, וכן פירש רש"י [שם ד"ה חוטפין] שכן עיקר. וע"ש דנאמרו עוד פירושים ברב זה, כגון להסיר הקערה שנתבאר בסמוך סימן תע"ג סעיף וי"ו. והרמב"ם [שם] פרק ז' מהלכות חמץ ומצה [הלכה ג] כתב חוטפין מצה זה מיד זה כדי שיראו התינוקות וישאלו, עכ"ל. ואפשר שמהו נתפשט המנהג שמוניחין התינוקות במדינות אלו לחטוף האפיקורמן, שע"י זה לא ישנו ויתעוררו לשאול. וע"ש בפירושו רשב"ם [ד"ה חוטפין]: [ג] קודם שתחשך. עיין בתרומת הדרשן סימן קל"ז

שערי תשובה

(1) אשכנז מאבילת מצה ביום ראשון ב'. וכתב באגרות הרמ"ז [אגרת יג] 21

שתי הרבה בערב פסח כל מעלי יומא הפסחא. ואי דידע זה מסברא והחוש דהרבה גורר ופורתא סעידי ובין הכוסות אף פורתא הוה רב אין צריך לדאיה, ועיין מ"א [ס"ק] ד', אלא שמע מינה דרבה הכי קאמר, דראיה יין כל מה ששונה הרבה גריר, דאם לא כן למה התיירו לשנות בין הכוסות, הא טוב למעט בשתיית היין לאכול מצה לתאבון, שמע מינה דהרבה גורר, ובין הכוסות הוה מעט נמי הרבה ב' כוסות, הוא הדין מנחה ולמעלה מעט עם ה' כוסות יצטרפו ויהיה הרבה, ולא סבירא ליה חילוק ההוספות בין סמוך או מופלג. ועיין אליה רבה [ס"ק] ד', וי"ל דהתם מקשה דומיא דלחם דסעידי פורתא, הא יין כהאי גוונא לא. ויש ליישב בענין אחר: [סעיף ב] מה שכתב הר"ב בהג"ה יש נוהגין שלא לאכול חזרת כו' דוודאי אכילה מרור בענין שיהא ראוי לאכילה אע"ג דזכר לומררו חייהם עיין עולת שבת [סיף ב]. ומינה ירקות שאין ראויין לאכילה כלל פשיטא שאין מברך ואינו יוצא ידי חובתו ואי"ה כסימן חע"ג [אשל אברהם אות ט ואות יב] ויבאר. וחורסת לא שייך לתאבון כי מצוה לטבול ולגער. ומותר לפרד מצה בערב פסח עיין סימן תר"ב במ"א [ס"ק] ד' ופרי חדש שם [סוף הסימן] מצה דרבנן לא גוררין דווקא באיסור תורה גוררין. ובמהר"י ווייל משמע שם [סימן קצ"ג] דאוסר אף בדרבנן אבל מי שצם בערב פסח כהאי גוונא לא גזור ואי"ה יבואר עוד:

תעב [א] קודם. עיין ט"ז. דמצה כתיב [שמות יב, יח] בערב תאכלו מצות, אין ראיה, דמשבע נמי בערב מקרי, שם תובח את

תעב א קודם. עיין מ"א. מרומת הדקן סימן קל"ו. ועיין ב"י [ד"ה אש]

[ו] אסורה לאכול. בירושלמי [פסחים פ"י הלכה א] דכל האוכל מצה בערב פסח כאלו בור על ארוסתו. והטעם כתב הלבוש [סעיף ב] שמדמה לארוסתו, דכמו מי שבושל ארוסתו מראה גורל תאותו שהוא להוט ושטוף בזמה שלא יוכל להתאפק להמתין עד שמכניס לחופה שמברכין ד' ברכות, כן האוכל מצה בערב פסח מראה רעבתנותו שלא יוכל להמתין באכילת מצה עד הלילה שמברכין ד' ברכות. וכן כתב הכל בו [סימן מה יג] ומהר"י ווייל. וכתב מהר"י ווייל סימן צ"ג רשבע ברכות של מצה הם אלו, יין קידוש ואשר גאלנו יין על נטילת ידיים המוציא אכילת מצה, הרי ו' ברכות. ושהחיינו לא קחשיב, דאמרו אפילו בשוק. וברכת הטיבול ג"כ לא קחשיב, דחיובי לדרדקי. ולדעת האש"י [פסחים פ"י סימן כז] דאינו מברך על כוס שני, שמה קחשיב אשר גאלנו לשני ברכות. וברכת הלל לא קחשיב, אפילו למאן דמברך, לפי שיש מקומות שאין אומרים על השלחן עכ"ל. ובשבוילי הלקט סימן ג"ט [סימן חזן] ובתנאי [סימן מד ד"ה יום] מעייל זמן וטיבול אפיק אשר גאלנו ונטילת ידיים, לפי שאי אפשר שלא נטל ידיו באכילתה ביום, עכ"ל. אף דקחשיב ברכת המוציא דג"כ אי אפשר שלא ברכו המוציא ביום כשאכל, נראה לי משום דאינו מברך כשאוכל מצה ביום שהוא אסור, ואסור לברך על אכילת איסור כמבואר לעיל סימן קצ"ו [סעיף א], יע"ש. ואשר גאלנו לא קחשיב, כיון שאינו מענין אכילה ושתייה, וכן הלבוש השמיט ג"כ ברכות אשר גאלנו וברכת יין של כוס שני, וצריך לומר דשם ברכת יין חדא מילתא היא. ולענ"ד אין מן הצורך לכל הדחוקים אלו, אף שיש כאן יותר משבע ברכות אפילו הכי קאמר שבע ברכות כדי לרמות ולהשוות לשבע ברכות דארוסתו, דאף שכאן הם יותר מכל מקום יש בכלל שבע ברכות, כמו שיש בכלל מאתיים מנה, וק"ל: [ז] יום ארבעה עשר. אבל בליל ארבעה עשר מותר, וכן מבואר בר"ן פרק אלו עוברין [פסחים טז, א ד"ה ירושלמי] להריא, וכן משמעות הירושלמי [שם] והפוסקים והב"ח [ד"ה ומ"ש ופ"ה], ודלא כמשמעות המ"א [ס"ק ו], וכן כתב גיסי הרב בספרו אליהו זוטא [ס"ק ג]. ובשיירי כנסת הגדולה [הג"ה אות ג] כתב דרביים מקונשטנטינא נוהגין שלא לאכול מצה מרדא (השנה) [חדש ו': [ח] שלא אבא אלא מזה. כיון שמתעסק בו, כדחייש ר' יהודה לענין חמץ [שם יב, ב]. ורבנן לענין חדש [שם יא, א], עכ"ל (מהרי"ל) [מהר"י ווייל] [שם]. ואפילו הכי פסק הרב דאין לחוש לזה, דלא דמי לחדש וחמץ שחיישינן לאיסור דאורייתא, מה שאין כן אכילת מצה בערב פסח

באר היטב

(ה) יום ארבעה עשר. אבל בליל ארבעה עשר מותר, ר"ן והנ"ל והק"י

בזבזג אפ"ל אלון ירוק אפ"ל  
 זכרון ירושלים  
 פ"י מצינו אף אגורה  
 ג"א ס"ק א

# אשל אברהם

חידושי הגאון  
רבי אברהם דוד ווארמין זצ"ל  
מבוטשאטש

מהדורה קמא

מהדורה תנינא

מהדורה תליתאה

מבדורג בקיצותאון  
הוצגה מפוזל שליון זכרון גאלט  
מנון. כוואלעט

כדצון (מעין מה שאמרו בסודות עליונים לבוש רצון פנימית דעת), וככך הרי אין ידיעה וכמו באבלות שקודם ידיעה לא שייך מכשול:

כתבתי במקום אחר בשותפות שכירות חליבה לגיבון, שאין לומר שעל ידי שבסוף נוטל היהודי גבינות שגיבון הגוי שותפו בשבת קודש, ומותרות הגבינות ע"י רואה כבשו"ע הקדוש נ"ו"ד סימן קטו סעיף ב בהגה). ולגבי מה שכתב הש"ך ז"ל [שם ס"ק ב] שבשול גוי חמיר, אומרים יש ברירה שהגבינות ההם היו של יהודי למפרע, הגם שי"ל כן, מכל מקום אין צד היתר במה שגיבון הגוי בשל יהודי בשבת קודש. ועל כל פנים הוה ליה שבות דשבות שגי"כ אינו מותר כי אם ברחק. ואין לומר שבשעת הגיבון עשה הגוי בדנפשיה, כיון דספק קיל בכך ולקולא יש אומרים שאומרים אין ברירה גם בדרבנן כבבית שמואל [נאהע"ז סימן קלא ס"ק ד] לפני יהושע ע"ה [גיסין כה, א ד"ה ואין], כי כיון דב' קולי סותרות זו את זו בגוף אחד אינו כשני שבילין בזה אחר זה [פסחים י, א] כן י"ל. י"ל עוד בכך דהוה ליה כשאלו בבת אחת או על כל פנים עליו ועל חברו [שם], כי ידוע שלא יפסיד הגבינות מכשורחם וידוע גרעון כסף בכך, ובעשייתו בשבת קודש ניכר שעושה על סמך שיאמרו שהם של יהודי. וגם אם אין השותף יהודי שם בשבת קודש רק יהודי אחר רואה, מכל מקום בכך הוה ליה כטבין [ותקולין] וטבין ותקולין [ותקולין] [כבא מצינא סט, ב] שחולק גם שלא מדעת שותפו. ומכיון דעשאוהו על מנת שהם שלו אי אפשר להפקיעם אחר כך למפרע מקנינם לו אז. רק אם לא היה החלב והגבינות בידו, והמקום והכלים של שותפות, וגם אם הם של גוי אינם קונים לגוי כי אין חצר קונה לגוי, בכך י"ל שלא הוקנו אליו וגם כשגיבון בשל גוי חמיר. אולי י"ל שכל שבאמצע יד ישראל קיל, וכמו שבכבוד איסור חמיר מהתורה הקדושה ובכרת, ונפקע ע"י יד גוי משהו באמצע [ו"ד סימן שכ סעיף ג-ז] ומותר לכתחילה, כן י"ל שהקילו במה שהחמירו בגבינות בדרך לא פלוג לדעת הש"ך ז"ל. ובכך י"ל בהשבות דשבות שהנכרי על דעת נפשיה עביר מצד חלקו. ואולי י"ל שבשותפין בטבין ותקולין חלוקה גם שלא בסגנון קנין וכבריש פרק השותפין בנדרים [מה, ב] דקיימא לן [ו"ד סימן רכו סעיף א] כרבי אליעזר בן יעקב ע"ה שכל אחד ואחד אומר בשלו הוא נכנס. וכמו שכתבו הרשב"א [שם מה, ב ד"ה אלא פירושו] והר"ן ז"ל [שם מה, ב] הטעם במה שאמרו חז"ל שם משום יש ברירה, שכן הוא תחילת השותפות כחותנו שלכל אחד ואחד קנוי בשעת שמוש. הגם שהשימוש אינו קנין, כי קיימא לן [ח"מ סימן ערה סעיף טו] שאין חליבה והצעה קנין חזקה בקרקע שאינה הפקר. ומכל מקום לגבי שבות אמירה מסתמא חמיר בשותפות. וגם במה שאסרו חז"ל [שבת קכב, א] מה שעשה גוי בשביל יהודי כבש וכוחתיה, שמא יאמר להנכרי שיעשה, מסבירא גם בשותפות ועושה על דעת נפשיה י"ל דחמיר, כי שייך בכך שמא יאמר כו' ואולי לא שייך בכך כל כך שמא יאמר, כי אין צריך לומר כי מסתמא יעשה מעצמו טובתו:

### סימן שח

הנה סעיף ג א"א בפ"ב ז"ל. הגם שמוקצה אין לטלטל ולהניד גם חלק ממנו, הגם שרובו מונח במקומו ואינו זו על ידי טלטולו ז"ז כל דהו [ר"ן שבת נא, ב ד"ה ומיהו], אולי מכל מקום לגבי מה שאין לטלטל מה שאינו אוכל או כתבי קודש רק לצורך, לא שייך כן. וכל שאינו מטלטל כל דבר ההוא, אין קפידא. הגם שבריש פרק כל הכלים [שבת קכב, ב] משמע קצת שווה למוקצה, מכל מקום י"ל שרק מוקצה שיש בו אטו טלטול פתילה להטותה שאסור מן התורה הקדושה, גזרו גם באינו מטלטל כולו. מה שאין כן בהג"ל, שהרי אגרו בידו קיל לגבי מרשות היחיד לרשות הרבים וגם גבי ד' אמות ברשות הרבים [שם צד, א], הרי שאין זה טלטול גמור כי אם כשמטלטלו כולו, אך מכל מקום מהדרגות הגזירות במוקצה משמע קצת ששויים וצל"ע:

1. י"ז בהפדה על הדבר הנתון...

ך

יד ואינו טלטל כלל:

(13)

כפיא סקיה. [שמויהדת ד' דבר שאסור]. מכבד העשוי לזיעה הוי לי מוקצה. וכן שלכבד בית הגם שיכולים לכבד בו ספסל, מנ מקום כלי שמלאכתו לאיסור הוא, או אינו סגנון כלי כלל:

ש"ע סעיף ד. וכתבי הקדש. נראה שכמו שכתב השיירי כנס הגדולה והוא גם בבאר היטב [ס"ק י] שכמו שמתר לטלטל בשבת קודש עניני מאכל גם שלא לצורך לגמרי, כן הוא ג"כ לגבי כל מה שמונה לפניו על השלחן בסעודת כלים, שמתר לטלטלם ג' שלא לצורך. כמו כן י"ל בספרים הקדושים שמתר לטלטלם ג' שלא לצורך, שגם כל תיקיהם ומצעות תחתיהם וכל הנגרר לזה מותר לטלטל גם שלא לצורך בשבת קודש, וזה עדיף ממילי דסעודת הטפילים לסעודה, שהרי בהם חלה קדושה קצת ג"כ, ואת שלא חלו בהם שום קדושה, מ"מ כל שהוא עכשיו בשייכות לספרים הקדושים כמצע וכדומה, נראה שמתר. וכל שכן כשמטלטל רק קצתו והוא כעין אגרו בידו וכמו שכתבתי במקום אחר בזה. גם נראה שמו שפרוס לפני העמוד הרי זה כלצורך גמור שאם נתגלה קצתו שיכסנו וכל שכן בפריסה על השלחן דסעודה גם שלא בשעת סעודה, כיון שנהגים לפרוס לכבוד שבת קודש:

אולי מיני בשמים שמריח בהם בשבת קודש, גם שאינן על השלחן, מכל מקום לא גריעי מכלים שעל השלחן, ומותר לטלטל גם בעת שאינו רוצה להריח, ואולי הוה ליה כמאכלים ממש, וכל מה שעמהם על שלחן או כלי שהם מונחים שם קיל לטלטל היטב:

וזכרתי שלענינים אולי הוה ליה כספר קודש שמתר לטלטל גם שלא לצורך, וכמו שכתב הכנסת הגדולה שכל מה שעל השלחן הוה ליה כמאכל וקיל היטב:

הגם שמוקצה חמיר גם באגרו בידו, וכמו לטלטל מנורה הקשורה לקורה שמפורש שאסור להזיזה, מכל מקום מה שאינו מוקצה רק מניעת טלטול שלא לצורך אולי כשאינו מטלטל כל הגוף של הכלי אולי קיל. ואולי קשורה בקורה דחמיר הוא רק צד שכל גוף הכלי מתנענע ורק מעט מהחבל אינו בנענע והחבל כולו טפיל להכלי וכדליתיה, משא"כ אגרו בידו אולי קיל גם במוקצה ממש, וצלע"ע היטב:

פ"ב א"א אברהם סק"י. מצת מצוה מצרב פסח בשבת אין לו דין אובד"ן והוא הדין אובד"ן בהמה אין להם דין אובד"ן. והיינו לגבי טלטול שלא לצורך לגמרי שמתר באוכלין בשבת קודש. ונראה שאלו אין לו מצת מצוה רק בצמנוס הוא גם כן כמוקצה מחמת חסרון כ"ס ואסור בשום טלטול גם לצורך מקומו. ואם אין למנוס בזה, הרי אפשר לו להאכיל לקטנים והוה ליה אוכל אדם ומותר. ולומר שמה שאינו בתורת אוכל גם לגבי זה הבא לטלטל אינו כאוכל אדם הוא רמוק. ואולי גם כשיש לו בשופי, מכל מקום הוא כמוקצה קצת מצד קפידא להאכיל אז גם לקטנים ממצת מצוה, כי חוששין שמא יושבר או יוחסר לחמו דמנוס באיזה סיבה, ולזה רק לאכילה אינו עומד, ומכל מקום אינו בדרך מוקצה מחמת חסרון כ"ס, כי הקפידא איננה צהאלט והוא רק ספק רמוק מהפסד. מכל מקום להחמיר שלא לטלטל לגמרי מצת מצוה בשבת קודש ערב פסח הוא הנכון ממיד על ג' היותר טוב. אך מכל מקום נראה שאין להחמיר בזה. שהרי קיימא לן [סימן שסו סעיף ו] שאינו יולא מתורת לחם שלם כי אם באם ניטל ממנו כדי חלמו, ואם כן פשיטא ללא נפיק מתורת מאכל אדם ע"י הקפידא שמשמרו לשם מצת מצוה, שהרי לגבי פירור קטן כל דהו לפרר ממנו הוא בגדר אוכל אדם ממש. וזכרתי ראשונה שאינה לריכה שיעור שייכת גם על פירור קטן ממנה, וגם גדול מותר לו לטעום כל דהו פירור קטן, כי לא מצינו בדברי חז"ל קפידא בזה רק באכילה שהיא נכזית. אך גם אם יש קפידא גם על כל דהו טעימה, מכל מקום הרי זה מאכל אדם מצד קטנים וכנ"ל. ומצד שלם אין בזה קפידא, ולנ"ע כי אולי לכתחלה נכון שלא יוחסר גם כל דהו מהלחם

ביד הגדול ולדעתה לדידה עבד, ע"י זה י"ל להו ליה כלל היה דעמו נשעת עקירה לכך ובכרמלית הו ליה שבות לשנות שרצו המקילים נכך:

שם סעיף ה' שישארו שם בכניסת שבת. בסיס מטלית רחבה רשא לטלטל מה שלא תחת המוקצה ממש. הגם שגם תנועה וסגנון אגרו בידו שאין כל גוף המטלטל מטולטל יש למנוע [ר"ן שבת נא, ב ד"ה ומיהו], מ"מ מה שמהצד אינו בסיס כלל ומותר בכל טלטול גם כשרוב המטלית בסיס. ואם נטלו המוקצה והפכו המטלית ואינו יודע מה מהמטלית היה בסיס, קיל. ורק המטלית כולו לטלטלו אין היתר הגם שאינו יודע איזה חלק ממנו היה בסיס, מכל מקום הרי ידוע שמקצהו היה בסיס, גם אם הוא מעט, משא"כ חלק ממנו הוה ליה ספק וקיל. וביותר במה שהסרת המוקצה ע"י גוי אין בה ספק, ותמיד בשחרית שבת קודש מסיר הגוי המנורה, הצטרפות בכך קולא, ובמקום אחר כתבתי סברא זו. וביותר עוד כשהטלטול בסגנון כלאחר יד קצת גם שלא ע"י מטלטל אחר. וכשצריך למקומו קולא בכך לכולי עלמא בכל מוקצה. וע"י שאין בסיס רק מעוטו י"ל שגם טלטול פשוט בכל גוף המטלית, כיון דאין בידו מהבסיס הוה ליה הטלטול של הבסיס כלאחר יד, כן י"ל באולי:

ע"י מוקצה שהגיע על מטלטל אחר בין השמשות, אין המטלטל בסיס ומטלטלו גם שהמוקצה עליו. ומכל מקום צריך להיות צריך למקומו שבכך קיל טלטול מוקצה ע"י דבר אחר או כלאחר יד. וכן הוא בבבוב על מפה ושולחן ורשאי ג"כ לכוון להפיל המוקצה. והגם שאינו מטלטל רק בשביל כן, מ"מ הסרת המוקצה ממטלטל הצריך לו הוה ליה צריך למקומו. וזבוב ממשקה צריך להיות שפיכת משקה עמו שלא יהיה כבורר לפי דעת יש אומרים כן [בסימן שי"ט ט"ז סק"ג]:

וזבוב חי יכול להניח אצלו כלי שיעלה הזבוב עליו ואח"כ יטלטל הכלי להפיל הזבוב מעליו. ובמשקה אין לשפוך כל כך שיצא גם הזבוב, כי אולי ע"י טלטול המשקה ימות הזבוב, וגם אם זבוב אינו מוכר ונקבה לתחילתה אסור להרגו. כעת ספק לפני שאולי זבוב ע"י זכר ונקבה או עכ"פ יש מהם גדולים שכך הם, והוה ליה כהורג גמל. ולהניח אצלו שיעלה כג"ל עדיף, ובכך הוה ליה צריך למקומו בהמשקה, שאין נוח לשחוח כשהזבוב שם. וביותר שיש חשש בטלטול או תנועת המשקה כג"ל. ולכסות המשקה (גם כפה צר שאין חשש אוהל טפה על טפה) יש חשש חניקת הזבוב ע"י כיסוי שמגרע שם האויר. ואולי בשעת הדחק דצריך לכסות שלא יפלו לשם עוד ויתנגדו לנחיצה אז, ואין אז מהר מה להניח שיצא, וכן אם צריך לטלטל מהר, אולי י"ל גם אם זבוב ע"י זכר ונקבה, מכל מקום ספק ספיקא לקולא, אולי שלא בטלטול וכסוי ימות הזבוב תיכף, ואולי גם ע"י טלטול וכסוי לא ימות. ואם ספק פסיק רישא קיל (במקום אחר כתבתי שאולי כן. ומ"מ נוטה דהו"ל ספק דאורייתא, כי פסיק רישא גם דלא ניחא ליה חמיר במכוון. ואנו אין בקיאין אם הוה ליה פסיק רישא. ומכל מקום אם הוה פסיק רישא חמיר והוה ליה הספק לחומרא) הוה ליה בכך רק ספק פסיק רישא:

מה שמטילים ליחה מהחוטם למה שקוראים פצילי"ט לא שייך בזה שהפצילי"ט יהיה נעשה כבסיס לדבר האסור בטלטול, כי כתבו התוספות בריש ביצה (ב, א ד"ה ובית הלל) בתירוץ אחד האחרון דשם, שכל שאין צריך שיונח המוקצה על ההיתר אינו נעשה בסיס ע"ש. וכן כתב המג"א ז"ל [ס"ק ו] שכשאין כוונתו שיהיה מונח שם דוקא, אינו בסיס. וכן הוא בהג"ל, שהגם שבשעה שמטיל הליחה מהחוטם ואינו רוצה להטיל הליחה בידיו מצד פיגוק או מצד שלא יצטרך לטלטל ריחיה על מצד מהווא ריח רבים, והונחה הליחה מרצונו על

השם המצטרך למנות לחם משנה ורק נדעבד הוה השיעור נכדי חלמו וצריך לי עיון, ונוטה להקל:

ש"ע סעיף ה'. וד"ת ש"ע שירדה וכו'. קולס שהיה מחובר לקרקע במקוה ובשבת קודש נפרד התיבור, נראה דהוה ליה מוקצה. ואודות עלטול קולס יש חילוקים צ"ע מלמד מוקצה, ומכל מקום כשכבר הוה צידו בשוגג כיון שהוה כלי קיל. ובתוספת שבת ז"ל [נפחיה לסימן זה וסימן רסו ס"ק כט] כתב חלוקים אודות עלטול מוקצה שצידו, והביא מהטמנת שופר דתקיעה כניסת שבת. וכן ז"ע צמה שכתב גבי חיזמל של מילה:

ש"ע סעיף ה'. [דאם נשמט הרגל כבוד וכו']. לכאורה ספקל שחמר ממנה צ' רגלים אולי יודה הט"ו דאסור, כי אולי הרי זה כמתקן מנא צמה שמניחו על ספקל אחר כיון שלא יעמוד בפני עצמו בשום אופן. אך מהש"ס שם [שבת קלא, ז] גבי כירה ובתרומת הדשן שם [סימן עא] מנואר דגם שחמר צ' רגלים לא שייך צוה מתקן מנא, ורק החשש מצד שמה ימקע, ואם כן שייך כל מה שכתב הט"ו ז"ל צוה להקל בכל אופן:

ש"ע סעיף ד'. כ"ז דבר מפורסם. נראה שכמו שגרף של רעי אין בו איסור טלטול, כן יש היתר שיטלטלו לחוץ מתוך הבית החול, מצד שמצואת חתול צריכים להרחיק כמו משל אדם [ש"ע סימן עט סעיף ה.], ואין צריך לומר אם הוחזק שכשתלין בבית תטיל שם צואה, שיש מקום לומר שהרי זה כגרף של רעי ממש. והגם שגרף של רעי הוה גם מעופות, מכל מקום לא שייך כן בעופות, שכיון שיהיה מותר לו להוציא הצואה אחר שתטילנה העוף, למה יטלטל העוף מקודם, ואם בשעת שינה תטיל הרי אין קפידא אז במה שתשהה שם הצואה בבית, והקפידא רק ביריעה וראיה. משא"כ בשל חתול שיש קפידא שכשיצטרך לעמוד בלי נר ולא יוכל אז לנקות ביתו ויצטער, ולזה הוה מוכרח להוציא החתול כשאינו יכול להוציאה מהבית ע"י שבירתה אנה ואנה ומתחבאת וצריך לטלטלה בידו [ע"י לקמן סימן שט"ז סעיף י"ב] שכנראה שהצער שבזה גדול יותר הרבה מצער שבגרף של רעי של תרנגולין, והרי התירו להוציא ולהחזיר כשצריך לפנות על הגרף של רעי, וכן הוה בזה. ולפי משקל ראשון שלי אמרתי שטלטול החתול אסור, ובקשתי שיוציאו החתול, והיינו שיגרשוה בערה וכדומה והמשרתת הלכה ותפסה החתול בידיה, וכשראיתי כן לא מחיתי לה מלזרקה לחוץ בידיה. והגם שיש חילוקים במוקצה שכבר בידו אימת מותר להשהותן, ובספר הקדוש תוספת שבת [סימן רסו ס"ק כט] כתב דאיה מהטמנת שופר שבפרק במה מדליקין [שבת לה, ב] לחלק בזה, אין ספר הקדוש תוספת שבת כעת פה. אך בהג"ל נראה דלכולי עלמא מותר, וצלע"ע:

ש"ע סעיף ה'. [והיה במקום הריפת הרגל]. בשבת קודש סלקתי נרגל כללמחר יד צואה צנית הכסא שהיה חשש שידבק במנעלים דאיש מנני בית המדרש הקדוש, והרי זה לכולי עלמא היתר גמור, גם אם נתמיר כללמחר יד, ע"י צאר היטב [ס"ק לח] צוה, מכל מקום אין זה כחטא בשביל שיזכה חפירך, כי גם זכות עצמו צוה, שאם יהיה הצואה צמנעל במקום מגולה גם על כל בני ציהמ"ד יהיה העון ח"ו, ומכל שכן דהוה ליה כגרף של רעי מצד הראיה צוה רגע אחד. הגם שמהלך יש שם עוד צואה, מכל מקום כיון שצמנעלם ההוה יוכל לראות כשהיה נקי, יש היתר בציורף הג"ל:

ש"ע סעיף ה'. אסור אטלטל בהמה. חוט קשור בבעל חיים ונגרר לרחוק וקשור בו עץ, אם הוה ליה מוקצה ע"י שהוא טפל להבעל חיים, הגם שהעץ ראוי כמו כלי שמלאכתו להיתר ואינו מזוי כל דהו מהבעל חיים, אולי הוה ליה מוקצה. ואם מחובר להבעל חיים רק בעניבה, י"ל דקיל. ואולי יש חילוק שאם ביטלו שיהיה תמיד על גבי הבעל חיים, הוה ליה מכל מקום מוקצה:

Ganzfried, Solomon Bey Joseph, 1804 + Pp 6

15

ספר

# קיצור שלחן ערוך

על הלכות שבת

והחונה עליו

ספר

# מנחת שבת

תוכנו ומהותו כמבואר בשער השני

מאתי הצעיר שמואל הכהן מו"צ בעיר שיטאווא

מהדורה מחודשת

אשדוד תשע"ג

הר"ר ל שמואל קורטין בני א"ר  
שיטאווא (ק"ג)

**ח [נא]** כלי שמלאכתו להיתר או אפילו לאיסור ולהיתר [נג] כגון קדירות, ואפילו כלים מאוסים <sup>(דכנסת מוקצה מחמת מילוח מותר)</sup> מותר למלטלן אפילו רק בשביל הכלי שלא יגנב או ישבר, [נג] אבל שלא לצורך כלל אסור למלטלו, [נד] וכתבי הקודש [נה] ואוכלין מותר למלטלן אפילו שלא לצורך כלל: L

זורין גם כן בכל זה תשמיש [פס] יימנות גם כן אין

מנחת שבת

אם נאמר ההכף [הנקרא קאה לעפילן] הנ"ל הוי כלי שמלאכתו לאיסור מכל מקום אם מונח בבית במקום שאוכלין על השלחן איש לדונו כגרף של רעי המותר לסלקו מעל השלחן וכעין זה ראיתי בשם ספר ביאור הלכה לענין קדירה דאף שכבר פיננו ממנה התבשיל והיא עודה בבית מותר למלטלה ולסלקה מהבית מטעם זה דהוי כגרף של רעי. [והנה מדברי הח"ל נשמע ע"כ דאי לא הטעם שכתב משום דהוי כגרף של רעי לא היה מותר למלטל הקדירה לאחר שפינו התבשיל ממנה הנה ישמאלל היה בה בן השמשות, ומה שמטע נם כן להחמיר בראי כפיא ושמתפקי במנחה ישנת סימן זה ס"ק ט"ו והבאתו בשאר המנחה לעיל [שם], שיורי המנחה. ג קל] וסכין גדול שקורין האק מעסיר אם רוב מלאכתו הוא לחתך דק דק דברים שיש בהם משום טוחן לכאורה דהוי דינו כקדירה הנ"ל [ועין לעיל סימן זה ס"ק מ"א הראשון].

**ח [נא]** כלי שמלאכתו להיתר. עיין שולחן ערוך (א"ח סימן שי"ח פ"ד) דמותר למלטל קמיע שאינו מומחה. ועיין תהלה לדוד [שם ס"ק ל"ז] דהניח בצורך עיון אם מותר למלטלו אפילו כדי שלא יגנב ע"כ. ועיין מנחת שבת לעיל [סימן פ"ד פ"ד ס"ק כ"ט].

**ח [נג]** כגון קדירות. דין זה דקדירה מותר למלטלה מבואר בחיי אדם [ככל סי' דין ג] וכתב שם כיון דדרך להשתמש בו גם בלא בישול ע"כ. אך במשבצות זהב [סימן שי"ח ס"ק א] כתב דהואיל ורובה לבישול אף שלפעמים נותנין גם פירות מכל מקום מיקרי כלי שמלאכתו לאיסור ע"כ. א [ועיין בקונטרס אהבת שלום הנצטד לסקי היבדורי בריש אה א, מ"ש סימן פ"ח את כ"ב]. וכן כתב בדרך החיים בדיני מוקצה [אות י"ג]. ועיין שם עוד במשבצות זהב הנ"ל דאם יש תבשיל בקדירה מותר למלטל הקדירה עם התבשיל שבתוכה ע"כ והיינו אף בשביל שלא יגנב או ישבר. בן ואם כשנכנס השבת היה התבשיל בהקדירה ואחר כך נתרוקן ממנו התבשיל עיין לקמן [סימן זה].

אדם [ככל סי' דין ג] ולא בעיני דקא הם סי' ר"ט ס"ק ב"ג. שה בהם מבעוד יזח שהם מוכנים צורך אותו דבר כת זו בלבד אבל למלטלם, שולחן ים [ככל סי' פ"ד] ה מעשה ומגלה מלאכתו להיתר פ"רטים אפילו בשולחן ערוך בתהלה לדוד תהלה לדוד שה או על ידי ולא אורחיה בן והנה הא י"ו לדבר שאין י"ב בכך כגון י"ג וכיוצא בו בלבד מותר ב [פ"ד סי' ג' ס"ק ג] ע"ש:

כלי המיוחד לחלוב בתוכו

כלי המיוחד לחלוב בתוכו שאלק קלאו דן וכלי המיוחד לחלוב בתוכו יש שעפיל אם רוב מלאכתו הוא רק לחלוב בתוכו יש לומר דינו כמנורה המבואר לעיל [פ"ד סי' ג' ס"ק ב] ועיין שם בס"ק כ"ה ע"כ]. ועיין משבצות זהב [ריש סימן שי"ח סוף דין ב] ובפרי מגדים [אשל אברהם סוסי' דע"ס ס"ק סי' א' אות ב] דמשמע דעתו דגם בדבר דלא אתעביד בו בעצמו איסור כיון דמיוחד רק למוקצה מחמת גופו אסור למלטלו וככיס המיוחד למעות וכמנורה המיוחד לנר עיין שם. ועיין מגן אברהם [סימן שי"ח ס"ק ה] וכמנחת שבת לעיל [פ"ד סי' ג' ס"ק ב] ע"ש. הן ועיין משבצות זהב [ריש סימן שי"ח] דכלים שמייוחדים לבשל בהם רק טעה וקאזוא הוי כלי שמלאכתו לאיסור<sup>25</sup> ואסור למלטלם כשהם ריקנים כי אם לצורך גופו ומקומו ע"כ. ון ולפי זה הסאמיוואר [ק"ק] והטשאניקיל שמערים תמיד רותחים

כף המיוחד לס"ק בו הוזהמא של קדירה ופ"ד עיין בכף המיוחד לסלק בו הוזהמא של קדירה ולנער ולהגיס בו התבשיל שבקדירה בשעת בישול [שק"ן קאה לעפיל] דלכאורה יש לדונו ככלי שמלאכתו לאיסור. והגם דמרש"י [שבת דף קכ"ג ע"ב] דפירש שם על זוהמא ליסטרין שבגמרא שם כף גדולה שמסלקין בו זוהמא של קדירה וא"כ משמע לכאורה דהוי כשאר כלי שמלאכתו להיתר מדחשביה שם עם סכין קטן שחותכין בו לחם עם בשר דהוא מלאכתו להיתר ממש, מכל מקום אפשר מיירי שם בכף כזה שאינו מיוחד רק לשאיבת הזוהמא ולהגיס בו לבד אלא גם לאכול בו וכיוצא, וצריך עיון עוד בזה דהסברא נוטה להחמיר היכא שהכף מיוחד רק להגיס בו לבד בשעת הבישול ולשאוב בו הזוהמא. והנה אף

אופן אמרין : ועיין באשל זלם שהיה דרד החיבור : ע"ש:



ב כשם שאסור למלטל את המוקצה או את הנולד, [נון כך נני\*] אסור ליתן כלי תחתיהן כדי שיפלו לתוכו כיון שעל ידי זה הוא מבטל את הכלי שלא יוכלו למלטלו עוד, והרי זה כאילו חברו שם בטיט (עיין לעיל סימן ע"ה סעיף י"ב), אבל מותר לכפות סל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו בו [נון] כי לאחר שלא יהיו עליו מותר למלטלו, [נה] ואם היו עליו בין השמשות נאסר הסל במלטלו כל היום (רס"ה ט"ח ט"י):

מנחת שבת

ביצה על כר או בתוך כלי שרגילה להניחה שם דבכולן הוי ליה כמניח ולא כשוכח ע"כ. ומשמע מדבריו דנעשה בין השמשות בסיס אף דאז לא היה שם הנר עוד.

ערוך הרב (סימן שי"ח סעיף ע"ח). ועיין מנחת שבת לעיל (סימן שי"א הראשון) בדין סכין קטן שיש בו להבות קטנות המיוחדים למלאכת איסור וגם יש בו להב אחד גדול קצת המיוחד לתתוך בו לחם מה דינו:

[גד] וכתבי הקודש. ומגילה מותר לטלטלה בשבתות שבאמצע השנה, שערי תשובה (סימן תרצ"ג סי' ב'), וכן נוטה דעת המחצית השקל (סימן שי"ח סי' י') כיון דכל אדם מותר ללמוד מתוכה. ומשמע שם דאפילו בט"ו שחל בשבת דעתו להקל עיין שם, וכן משמע דעת הפרי מגדים (א"א סימן שי"ח סי' י'), ועיין מנחת שבת לעיל (סימן זה סוף סי' ל"ח ענף ז):

[גה] ואוכלין. עיין פרי מגדים (א"א סי' שי"ח סי' י') דמצת מצוה בשבת שחל בערב פסח אין לו דין אוכלין והוא הדין אוכלי בהמה אין לו דין אוכלין שיהיה מותר לטלטלם אפילו שלא לצורך כלל ע"כ. אך בשו"ת שואל ומשיב הובאו דבריו בנור ישראל כתב דהפרי מגדים מיירי שאין לו קטנים או שאין לו למצת מצוה כי אם אותן שלש מצות ולא יתן לקטנים בשום אופן ע"כ. אבל אם הוא באופן שראוי לקטנים הרי בוראי יש לו דין אוכלין וק"ל:

ט [נון] כך אסור ליתן כלי תחתיהן. עיין מגן אברהם (סימן שי"ח סי' ט') דאם הניח כלי תחת הנר מערב שבת ונפל הנר לתוך הכלי [לאחר בין השמשות עיין מחצית השקל י"ב] ואחר כך נפל הנר לחוץ או שנטל עכו"ם הנר מהכלי ע"ש מה שנסתפק בזה <sup>27</sup>. ועיין בכלכלת שבת (בכללי המוקצה אות ד' בדין בסיס השני תנאי א') דאפילו לא נפל הנר לשם עד אחר בין השמשות ואחר כך חזר עכו"ם ונטל הנר משם מכל מקום אם אורחיה בכך שיפול לתוכו לא גרע מסל שרגילין התרנגולים לישב עליו בין השמשות והשתא ירדו וכן תרנגולת שהניחה

מלטול ספרים שעמדו עליהם זכובים ביה"ע קלדו ויש לעיין בכלי או ספר המונחים על השלחן בבין השמשות של ערב שבת בקיץ אשר האויר מלא זכובים ודרך הזכובים לעמוד על השלחן ועל כל הכלים וספרים העומדים על השלחן, וא"כ אם כבר עמדו על הכלים שם כל בין השמשות הרי נעשו הכלים בסיס לאיסור ואפילו אם שוב ירדו ופרחו מהכלים לאחר בין השמשות וכמו בסל של אפרוחים המבואר בפנים (בסוף סעיף ט') דכיון דאורחיהו בהכי הוי כמניח, וא"כ לא מצאנו דינו ורגלינו לטלטל בשבת שום כלי שעמד על השלחן בבין השמשות של ערב שבת בקיץ. אך אפשר יש לחלק בין סל המיוחדת לאפרוחים על ידי יחודו ומחשבתו של בעל הבית וכן קינה העשויה לתרנגולים מיירי גם כן כפי האי גוונא וכן בהניח כלי תחת הנר גם כן היה בזה עכ"פ מחשבת בעל הבית שיפול הנר לתוכו ולכן אף שלא נפל הנר לתוכו עד אחר בין השמשות מכל מקום נעשה בסיס.

אבל בכלים העומדים על השלחן שאין רצון ומחשבת בעה"ב ע"ז שיעמדו שם הזכובים אע"ג דאורחיהו בהכי לא נעשים על ידי כך בסיס להזכובים אפילו עמדו שם גם בבין השמשות. שוב ראיתי דכעין סברתי מבואר בהדיא במגן אברהם (סימן שי"ח סי' ג') בשם התוס' ר"ש ביצה ובפרי מגדים (א"א סי' שי"ח סי' י') ובמחצית השקל שם דהיכא דאין חושש היכן יפלו אף שהיה בין השמשות על השלחן שרי דאין זה מקרי מניח בכונה ולא נעשה בסיס על ידי זה, ושם מיירי בעצמות וקליפים דאורחיהו ליפול על השלחן מכל

י [נמ] עפר וחול הז אבל אם הוא מפ להניף בו ולהברית אסור ליקח בשבת

מקום כיון דלא קפ"י בזכובים וק"ל, וזו וכל זה מיירי לאחר שפרחו הזכוב שהזכובים עליהם אי מעל הכלים דלא גו בשולחן ערוך (סי' שי"ח) לטלטל הסל אפילו השמשות, עיין שם לחלק בין סל כיון ש כל היכא דאפשר ל כמבואר בשולחן עו שולחן ערוך הרב (סי' שי"ח) (סימן זה סוף סי' ע"ב ובסימן שכתבתי שם בשם הו מונחים זכובים שמו קודם שיטלטל את (סימן זה סעיף ב' סי' י') לעו במנחת שבת לעיל ה שם בשם התהלה לד

[נו\*] אסור ליתן כלי יש בהכלי [ה] יותר מהמוקצה שיפו שלא יפול הנר על ז כלי תחתיו שיפול לו רבנן, ת"ח הובאו

[נד] כי לאחר שלא יד על הסל אסור שיפולו אעפ"כ אין נעשה הואיל ובידו שירצה, שולחן

בעוהש"ה

עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ

שו"ת

# נשמת שבת

חלק ג (ב)

הלכות מוקצה

\*

כולל בירורי הלכות בהלכות שבת המצויים  
(השייכים לשו"ע סי' ש"ח - שי"ב)

\*

כל אלה חוכרו יחדיו בעזרת ד' יתברך ויתעלה

ע"י הצעיר באלפי

ישראל דוד הארפענעם

רב דביהמ"ד "ישראל והזמנים"

מח"ס ישראל והזמנים ג"ח, שו"ת ויברך דוד ה"ח

ספר חינוך ישראל, ס' נשמת ישראל ג"ח

שו"ת מקדש ישראל ז"ח, ושא"ס



ברוקלין נ.י. - אלול תשע"ב לפ"ק

דפוס הכתב

לאכול, וכיון שאין לו מה להאכילם לפי ההכרח יאכילם מצה], וכן הן ראויין לגויים [וכפרט מי שיש לו שפחה גויה בתוך ביתו והיא רוצית לאכול קצת פת, ובדואי שלא יניחה לאכול חמץ בתוך ביתו, או לפי ההכרח יאכילה מצה], ולבעלי חיים (שמותר להאכילן).

**וכבר** דן בזה בפמ"ג (סי' תמ"ד א"א סק"א) דמצות-מצוה אסור לטלטלם בשבת שהוא ער"פ מאחר שאסורין באכילה מדרבנן בער"פ, וגם אינו רוצה ליתנם לעופות או לעכורים (משא"כ שאר מצה שלא נאפו לשם מצות מצוה שיכול להאכילו לנכרי) עיי"ב, וכ"כ עוד הפמ"ג בסי' תע"א (א"א סק"ח) דאין לטלטל מצות-מצוה בער"פ שחל בשבת כיון שאסור מדרבנן לאוכלו, וגם אין ראוי ליתן לתינוק או לנכרי כי רוצה שיהיו שלימים בלילה, וכזה בפמ"ג סי' ש"ח (א"א סק"י) דמצת-מצוה בער"פ בשבת אין לו דין אוכלין (פי' שאוכלין מותר לטלטל אפילו שלא לצורך כלל).

**וי"ל** בכוננת הפמ"ג במש"כ לאסור במצות מצוה אם היינו במצה שנאפה בער"פ דוקא, או דילמא בכל מצה שאפאו כדי שיקיימו עמו מצות מצוה, אפילו הרבה קודם החג, ורק במצות פשוטים (שעשויין מקמח מן השוק או מקמח שאינו משומר משעת קצירה) שהן כזול ביותר, וממילא שבזמנינו שאין לנו (שאינן אופים) מצות פשוטים כל המצות מוקצין, ומסתבר כן, וכ"ה בס' בן איש חי דהן מוקצין מחמת חסרון כיס.

**אלא** שצ"ע על הפמ"ג למה לא העיר מהא שיכול להאכילו לקטנים, ובאשל אברהם (בוטשאטש, סי' ש"ח) באמת לחלק יצא שאם יש לו מצות בצמצום הן מוקצין מחמת חסרון כיס, אבל אם אינן בצמצום אינן מוקצה כיון שאפשר לו להאכילם (בער"פ) לקטנים, והוסיף 'ואף גדול מותר לאכול מהם פחות מכזית' והוי מאכל אדם

הקודש ואוכלין אינן מוקצין אף כשייחדן לסחורה כיון שהם לצורך שבת לא רצו לגזור עיי"ש, לפ"ד י"ל דבשום אופן לא גזרו, ולא שייך להחמיר כיון שמעיקרא לא היתה מכלל הגזירה, אבל ע' בדברינו בסי' קי"ג שיתכן שעל מצבים שונים אכן גזרו, וע"ע בסימן שלאחר זה, ולהלן בסי' קמ"א.

☆☆☆

**סימן קל"ג**

**שאלה** - ערב פסח שחל בשבת מהו לטלטל מצות של פסח (שאו אסור מדרבנן לאכול מצה).

ומהו לטלטל בו את המצות שאפה בערב שבת לצורך עריכת הסדר (מצות מצוה).

**תשובה** - את המצות מצוה שאפה (בער"ש) במיוחד לצורך הסדר

נראה לאיסור (אם אין לו אלא ג' או ו' מצות מצומצמין), אבל שאר מצות יש לדרון להקל. בסימן הקודם כתבנו בנוגע שבתות שקודם החג, אבל מה שיש לדרון מהו לטלטל בשבת שחל בו ער"פ שאז הלא מדרבנן אסור לגדולים אנשים ונשים (ולקטנים שהגיעו לחינוך) לאכול מצה (דהוי ככועל ארוסתו בבית חמיו) א"כ יש לדרנס כמאכלות אסורות שהן מוקצין מחמת גופן, להסוברים שמכניסת ליל י"ד אסור לאכול מצה עשו"ת מקדש ישראל על פסח ח"ב סי' רפ"א נדאילו להסוברים שרק מער"פ בבוקר אסור א"כ היו ראויין לו בליל שבת ושוב אין מוקצה לחצי שבת, ואנן כתבנו שם במקדש ישראל להקל בזה, מיהו ע' בדברינו בס' קל"ד אם אמרינן בכה"ג הכלל דאין מוקצה לחצי שבת בזמן שמעכשיו אסורה].

**מיהו** יש לדרון דהא ראויין לקטנים שלא הגיעו לחינוך (ולקטנים שאינן יודעין לספר סיפור דיציאת מצרים) דהא חמץ גם הם אסורים

ש"א"כ  
אופין  
בדמים  
וקיעים  
ת (או  
קמחא  
מחמת  
הנ"ל  
שכח  
לאכול  
ב בני  
בערך  
עצמו  
זנש  
שוער  
יתה  
ספיק  
חנה  
ו סי  
שאר  
נר"פ  
ר"ש  
היה  
מן,  
זיכה  
י"ב)  
עמי  
זעד  
יתן  
נע  
ועם  
יין  
לא  
גור  
זבי

עיי"ב נומה שכתב דגדול מותר לאכול מהן פחות מכשיעור כזית הוא חידוש גדול וצ"ע להלכה, ולמעשה שום אדם לא יעשה כן. וכן בס' כפה"ח (ש"ח סקמ"ב) מתיר בסתם מצות בער"פ (שחל בשבת) כיון דחזי לתינוקות שאין יודעים מה שמספרים בלילה, וכנוגע המצות מצוה (שמחמיר הפמ"ג) מ"מ אם יש לו הרבה מצות מצוה (יותר ממה שהוא צריך לסדר הלילה, ואינו חס עליהם מליתן מהם לחינוק) מותר מהאי טעמא דראוי לחינוקות, וכ"כ בס' מנחת שבת (פ"ח אות נ"ה) שיותר אם יש לו הרבה מצות, ומביא משם השו"מ שהפמ"ג מיירי כשאין לו רק ג' מצות למצוה, או שאין לו קטנים לאכול מצוה בער"פ, וע"ע מה שהאר"ק בזה בס' דעת תורה בס' תמ"ד [ובס' שש"כ (פ"כ הערה ע"ה) תמה דמ"ש משו"ע סכ"ט דבמקום שמצויים בע"ח מותר לטלטל מאכלים הראוי להם, והגרצ"ז שליט"א תי' דהכא שאני שאף שקטנים מצויים, מ"מ אין בדעתו ליתן מהם לקטנים זרים], ובשו"ת פרי השדה (ח"ב סי' פ"ח) מתיר מטעם דחזי ללחם משנה, אלא שמצדד לאסור מטע"א שבהיותו עוסק בסעודה יש לגזור שמא יבוא לאכול ממנה, ולענ"ד דאת"ל דהן אצלו כמוקצה דחס"כ (כיון שמייחד להו מקום ומקפיד עלייהו) לא מהני מה שיכול לצרפם ללח"מ, שו"ר נמי בקובץ אגרות החזו"א שבשבת ער"פ יצרף מצוה בשביל לח"מ, וממילא שאינו מוקצה כיון דחזיה בשביל כך, מיהו י"ל דהוא לא מיירי ממצות-מצוה, רק מסתם מצות (ובפרט שאצלם אין הדרך לאפות מצות בער"פ.

**ואו"י** שבזמנינו שקונין המצות (מבתי מאפיית מצות) בדמים תרתי משמע בכה"ג כו"ע מודי דהן מוקצין מחמת חס"כ, שאינו מסכים להאכילם לקטנים בער"פ בזמן שיכול להאכילם לחם חמץ שהן בזול, והמנהג שבער"פ שחל בשבת ממהרים לאכול בבוקר ומאכילים לקטנים כיוודעו שאח"כ לא יוכלו עוד לאכול פת לשובע (אם לא כשיש לו קטני קטנים שתושש מלהאכילם

חמץ שמא יפררו), ואם יתעקשו לאכול משהו בער"פ אחר זמן אכילת חמץ יבחרו להאכילם שאר דברים (מה שמצוי כהיום לרוב מיני מאפה שונים הכשרים לפסח).

לטלטל מצות מצוה שנאפה בער"ש לצורך עריכת הסדר

**אסור.** ובנוגע לטלטל מצות מצוה שנאפה במיוחד (בער"ש) לצורך עריכת הסדר (שדמיו כפלי כפליים ממצות רגילין של שאר ימי החג) וגם שכהיום רובא דרובא דאינשי אין להם לצורך הסדר כי אם ג' מצות מצומצמין (ואין לו די מספיק אפילו ליתן לבני ביתו הגדולים), ובדאי שבשום אופן לא ניהא ליה להאכילם לקטנים דיפסיד כוונת הכנתם (ובפרט שיכול ליתן להם ממצות פשוטים) [ואף שכתבנו בשו"ת מקנש ישראל על הלי' פסח (בדיני ער"פ שחל בשבת אות כ"ד-ד) דכשחל ער"פ בשבת עצם אפיית המצות בערב שבת זו לאו ענין גמור הוא, כיון שממילא אינם מצות של "ערב" פסח, שלפי האמת אז הוא יום י"ג, ורק משום לא פלוג של שאר השנים אופין גם אז, ולזכר שאר השנים, א"כ כמה איפה נחשבין מצות אלו יותר משאר המצות שאפה מלפני כך, מ"מ מאחר שסוכ"ס הוציא עליו מעות יתירים או טירחה יתירה (כדי לקיים מנהג הנ"ל) לא ישחמש בו לשאר שימושים ממילא נעשה מוקצה].

**ובן** ראיתי משם בעל שבט הלוי שליט"א דמצות-מצוה שמורה (פי' שאופין בער"פ לקראת ליל הסדר) דכיון שמקפידין עליה היא מוקצית ואין לטלטלה עכ"ד, ובשו"ת עמק התשובה ח"א סי' ס"ח דסתם מצות אינן מוקצין בער"פ שחל בשבת שחזיין לקטנים, אבל מצות-מצוה המיוחדין להסדר שמקפיד עליהן מוקצין כהפמ"ג, אבל רק ככשמל"א ומותר לצוגומ"ק כיון דיהא ראוי לערב.

☆☆☆

**סימן כ**  
שאלה - לאחר גמ לטלטל ולהז מילד

**תשובה** - נקטינן ש מוקצה, &

**שיגנבוהו או שמא יזוקו לטלטלו כדי להצניעו.**  
נדפסו כנשמת שבת ח"ו המשכן אחד הדפסתיו גם בס' ש"ח (סעיף א') דסבין מחמת חסרון כיס, אלא ש בשבת לצורך המילה מזה אחר המילה חזר לאיסור הותרה, ודבר זה כבר נ המהר"ל (הלי' מילה אות כ סג"ל שתיכף אחר המילה המילה דחשובים מוקצה ג עוד, אבל לעומ"ז רבינו י ח"ב) מביא בשם הרמב"ן הספין ולהסירו אחר המ הכלי בהיתור מחזירו לאינו **ובכוונת** הרמב"ן ראית סק"א שפירש מטעם דהתירו סופו משונ במס' ביצה דף יא: שהתי כמה איסורי דרבנן סופן במג"א (סק"ה) כי לפרט דקיי"ל בס' ש"ח ס"ג ד מטלטלו לאיזו מקום שי הלפי" קמא מותר לטלטלו שהגיתו מתחת ידו, אבל ל אלא כל זמן שעודו בידו, & אסור לטלטלו וכמו

**והמהרש"ל** בתשובה ו לגמרי (ד)

ספר (א)

# דעת תורה

חלק חמישי

הגהות וביאורים חידושים ופסקים על

## שלהן ערוך אורה חיים

הלכות פסח

מהגאון הנודע שר התורה ועמוד ההוראה רבן של ישראל

## מרן שלום מרדכי הכהן זצוק"ל

(אבד"ק ברעזאן)

יוצא לאור בפעם הראשונה מכת"י הגאון המחבר

(אפס קצהו נדפס בס' ארחות חיים)

ספר (ב)

## שאלות ותשובות מהרש"ם

בהלכות פסח לפי סדר השו"ע

(לוקטו מכל די חלקי שו"ת מהרש"ם)

ערוכים ומסודרים עם הגהות והערות ע"י נכדו

## שלום מרדכי הכהן שבררוך

ר"מ בשיבת אהלו שם (ע"ש הגה"ח)



הוצאת מכון "דעת תורה"

עיה"ק ירושלים תונב"א

שנת תשכ"ט

תס"ב סעיף ד' בהגה יקיים סעודה שלישית במיני פירות או בשר ודגים כדלעיל סימן רצ"א סעיף ד'

וצריך לעשותה קודם שעה עשירית: הגה ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכול מצה עשירה כדלקמן סימן

דעת תורה

למול"ש כצכל שצח וכו' ע"ש], ועי' צפמ"ח ח"א סי' ל' צהמלע החשו' שדחה בעלמו היתר זה, והוכיח דגם צדצבנן אסור, ועמש"ל עה"ג סי' שכ"ג סעיף ז' בשמו, [ועי' צדצרי הע"ז סק"ה צדן עבילת כניס חדשים וכו', מש"ש צשס פמ"ח וחילק בין יו"ט לשבת].

ואם שכה והפרוש, כהצ צפמ"ח הכיל דאס חין לו פת אחר יש להקל, ואס יש לו פת אחר אסור לו עד מול"ש, אבל לאחרים מותר גם בשבת ע"ש צאורק. ובהגהות הגאצד"ק לצוב כח"ו שס תמה שסותר ח"ע למ"ש צה"צ סי' ל"ו הכיל, ועמש"ל עה"ג סי' תקי"ו [צדצרי מג"ח סק"ח עוד צזה מכמ"ק]. ועשו"ח צ"ש יו"ד סי' קע"ה והג"ה שס צזה. ועי' בספר יהושע סי' רל"צ הנדפס צפוי"כ אחר סי' ו' שהאר"ק צד"ז והעלה שיוכל ליתן החלה צמחנה לעכו"ם צלח הנחי ויבטוחו שיתן לו אהה"פ ריוח ומסתמא ישמרו העכו"ם עד לאהה"פ, גם י"ל שפרים פחות מכזית וכו' ע"ש היצב, גם צנת"ח כאן העיר שישיר פחות מכזית ויכפה עליו כלי עד מול"ח יו"ט וכל אלו הדרכים דחוקים, לכן יפה כהצ צחשו כנסו"ח דצצצת זה יזהיר כל א' לצ"צ ולהזכורם להפרים חלה שהוא צכלל משאחז"ל צמחיתין ג' צברים וכו' עשרחס ערצחס וכו'.

דסעודה וכו' קודם שעה עשירית וכו' עמג"ח סק"ח [דמ"מ צשהריח יפסוק סעודתו לשניס, דהא י"ח דיו"ח צזה חוצה סעודה ג' וכו']. ועי' מהל"ה שפסוק צהליכה, [שכ"כ מג"ח סי' רל"ח סק"ו ח"ל: ויקוס וילך מעט וימחין מעט צינחיים ואוחן שגשארין צמקומן לא ילאו יד"ח דהוי כסעודה ח' עכ"ל]. ומ"מ יקיים ג"כ סעודה ג' [אחר מנחה] צמיני פירות וכו' כמ"ש הרמ"ח. (ועמג"ח סי' הע"ז סק"ד דמו שאינו מחר כל השנה צסעודה ג' לא יאכל סעודה ג' גם צע"פ, ור"ל שלה יפסוק סעודה שחרית לשנים).

ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכול מצה עשירה וכו'. עמג"ח סק"צ צשס מהר"ל דהי ראוי לעשותה צמ"ה מצושלה חלה שלא נהגו כן. ועי' זכור להצרכס ח"ג או"ח חות פ' ס"ק קו"ד שהצ"ח צשס צ"ד סי' רמ"ח דאיסור מ"ה מצושלה צע"פ חינו חלה צשנחצשל צ"ד אבל אס נחצשל קודם יוס יו"ד מותר דלח על עלי' שס איסור כלל ע"ש. אבל מדצרי מהר"ל שהעיד שלא נהגו כן צצצת שחל צע"פ מוכח דגם צכה"ג לא נהגו. ועי' צזכל"ח שס ס"ק קכ"ג צסופו מחשו' הרצ"ז ח"א סי' חפ"ט שכי' מובג לאכול סעודה ג' צע"פ שחל צצצת מ"ה עשירה כזית צנע"י והמול"ח וצרכמ"ז, [והמכר"ח חמה עליו

שדרך להחמיר ו"ל דוקא גרעינים משום דיש מקומות שאין מאכילין אותן לבהמה ולכן יש להחמיר גם בשאר מקומות כג"ל עסי' הל"ה ע"כ]. ועי' צצ"י סוסי' ח"ז צשס הגמ"י דמותר לעלעל החלה כהא דמעלעלין הלוף משום דחזו לעורבים אע"פ שאין לו עורבים וה"כ צתנה אע"פ שאין שס כהן והצ"י כתב דחלי"ח צמחלוקת הפוסקים בצסימן ש"ה [ועי' צצ"י שהצ"ח שיש אסורים לעלעל הלוף חלה ח"כ יש לו עורבים], וע"ש צשו"ע סעיף כ"ע [שפסק כהאסורים וכו"ה צעור שס], וה"כ צזה.

74 ויש להעיר עוד דהא המ"ה ראוי ליתן לקטן שאינו יודע לספר צינח"ח מזרים כמ"ש צרמ"ח סי' הע"ח ס"ב, ועי' שו"מ תנינ"ה ח"צ סי' ע"ז [שצבר הקשה השואל שס כן, וכתב השו"מ דעכ"ל דהפמ"ג מיורי צשאין לו קטנים וכו' ע"ש צסוף החשו' \*]. גם יש להעיר דהא ציהש"מ הי' ראוי דצליל י"ד מותר לחבלה ואין מוק"ה לח"י שבת, ועי' צע"ז סי' ש"י סק"ג [דחזומל שחל צו צצצת אפ"ה אסור לעלעלו אחר המילה דאע"ג דאין מוק"ה לח"י שבת שאנו חזומל צציה"ש ג"כ לא הי' ראוי לעלעלו דמקפיד עליו משום חסרון כוס וכו' ע"ש], וצמג"ח סי' של"ח סק"ה [שכתב ג"כ כהע"ז ומטעם דהוי נולד ע"ש]. ולפימ"ש הצ"ח"ע סי' הע"ח צשס שכנה"ג דרבים נהגו שלא לאכול מ"ה מר"ה ניסן י"ל דמהאי עממ"ה כצר הוק"ה ציה"ש, אבל כצר הצ"ח"י מהח"י דצחצרת שאין צו חלה חומרה שיש שנהגו צו איסור מותר לעלעלה ח"כ הי"ג צזה, וחדע דחי נימ"ח דהמ"ה מיקרי חונה ראוי לחכילה מפני המנהג ח"כ מצצעל הע"ה ששושים צמ"ה צצציהכ"י צערצ פסח שחל צצצת כיון דחונה ראוי לחכילה אז וצע"כ כמ"ש.]

ב' סעודות לצורך השבת. עי' צה"ע סק"ח [מ"ש מהמג"ח סי' תקי"ו דאס שכה להפרים חלה צע"ש זה מלחם המן שאפה לשבת, אסור לאכול ממנו, וסוים צצ"ח"ע ח"ל: וכתב הצ"ח"ע אשר לפני וי"ל שיתן המשוייר לכהן קטן צענין זה ודו"ק, ולא הצנתי דצרו דמחי מהני זה סו"ס הא"ך הפרים חלה ודו"ק ע"כ], ועי' חידושי ח"ס לחילין ז' שזמין כהן קטן לשולחנו ויתן עינו צ"ד שחכל הקטן שיחי' חלה והוא יאכל השאר. ועי' שעי"ח סק"ח צזה [שהצ"ח מהפמ"ח

ח"כ סי' ל"ח דלח כהמג"ח, והחור צצצת זו להפרים וליתן לכהן קטן, כיון דחינו יכול להפרים ולשיר (\* יש לתמוה דהא קטנים מצויים הם, ובמצויים פסקו המחבר ורמ"א בסי' ש"ח סכ"ט דלא בעינן שיהי' לו בביתו ע"ש וצ"צ.)

74

74